

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО
Факультет економіки та бізнесу

Кафедра «Публічного управління, адміністрування та права»

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

Мелітополь
2020 р.

Правове забезпечення спеціальності. Методичні вказівки до практичних занять для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». – Мелітополь: Таврійський державний агротехнологічний університет, 2020. – 68 с.

Розробник: Олена Нестеренко, к.ю.н., ст. викладач

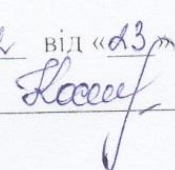
Рецензент: Вікторія Нехай, д.е.н., проф.

Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри публічного управління, адміністрування та права

Протокол № 1 від «26» серпня 2020 року

Схвалено методичною комісією факультету економіки та бізнесу зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» для другого (магістерського) рівня вищої освіти

Протокол № 2 від «13» вересня 2020 року

Голова, доц. Анна КОСТЯКОВА

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Структура навчальної дисципліни	5
Теми та методичні рекомендації практичних занять. Змістовий модуль 1. «Право в публічному управлінні» Практичне заняття 1,2.....	8
Практичне заняття 3,4.....	13
Практичне заняття 5.....	18
Практичне заняття 6.....	22
Практичне заняття 7.....	28
Практичне заняття 8,9	33
Змістовий модуль 2. «Особливості правового регулювання публічного управління».....	38
Практичне заняття 10.....	38
Практичне заняття 11,12.....	42
Практичне заняття 13.	48
Практичне заняття 14,15.	53
Практичне заняття 16.....	59
Критерії оцінювання.....	66
Рекомендована література	68

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Правове забезпечення спеціальності» є однією з базових дисциплін з підготовки фахівців для органів державного управління та місцевого самоврядування, громадських організацій, різних галузей господарства та соціальної інфраструктури населених пунктів.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні та загальні закономірності виникнення, розвитку і функціонування держави і права, основні державно-правові поняття і категорії правознавства, що використовуються при викладанні галузевих юридичних дисциплін.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Правове забезпечення спеціальності» пов'язана з конституційним правом України, адміністративним правом, менеджментом, юридичною деонтологією, історією політичних та правових учень, філософією права, галузевими юридичними дисциплінами.

Основними **завданнями вивчення дисципліни** є надання слухачам теоретичних знань та виробити в них практичні навички опрацювати й обґрунтовувати конкретні пропозиції, які стосуються актуальних проблем становлення та розвитку державного управління. Крім цього, метою цієї дисципліни є підвищення загального рівня правової культури державних службовців, засвоєння ними методологічних засад самостійного поглиблення юридичних знань, вироблення вмінь їх застосування в межах правового поля України при реалізації процесуально-процедурної моделі поведінки державних службовців.

Студент повинен знати:

- основні нормативні акти, що регулюють правовідносини в галузі управління;
- основні принципи та види управлінської діяльності;
- основи адміністративного права;
- основи державного будівництва;
- засади конституційного ладу України;
- статус суб'єктів управлінської діяльності;
- функції та методи управління;
- законність та дисципліну управління;
- адміністративну відповідальність.

Студент повинен вміти:

- аналізувати теоретичні знання та робити відповідні висновки;
- використовувати набуті знання до конкретних практичних ситуацій;
- використовувати адміністративне законодавство при вирішенні конкретних питань.
- розрізнявати форми та види державного управління.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість				балів
			годин				
			лк	лаб.	пр.	СРС	
Змістовий модуль 1 «Право в публічному управлінні»							
1	Лекція 1	Теоретико-правові аспекти поняття держави	2				
1,2	Практичне заняття 1,2	Теоретико-правові аспекти поняття держави			4		3
	Самостійна робота 1	Робота на навчально-інформаційному порталі				10	2
2	Лекція 2	Загальна характеристика права як регулятора суспільних відносин	2				
2,3	Практичне заняття 3,4	Загальна характеристика права як регулятора суспільних відносин			4		3
	Самостійна робота 2	Робота на навчально-інформаційному порталі				10	2
3	Лекція 3	Система права і система законодавства	2				
4	Практичне заняття 5	Система права і система законодавства			2		2
	Самостійна робота 3	Робота на навчально-інформаційному порталі				10	1
4	Лекція 4	Конституційне право: основні поняття та характеристики	2				
4	Практичне заняття 6	Конституційне право: основні поняття та характеристики			2		2
	Самостійна робота 4	Робота на навчально-інформаційному порталі				10	1
5	Лекція 5	Адміністративне право як юридична основа реалізації публічного управління	2				
5	Практичне заняття 7	Адміністративне право як юридична основа реалізації публічного управління			2		2

	Самостійна робота 5	Робота на навчально-інформаційному порталі				10	2
6	Лекція 6	Органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права	2				
6	Практичне заняття 8,9	Органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права			4		3
	Самостійна робота 6	Робота на навчально-інформаційному порталі				8	2
7,8	Самостійна робота 4	ПМК I				2	
	ПМК I	Підсумковий контроль за змістовий модуль I					10
Всього за змістовий модуль 1 – 90 год.			12		18	60	35
Змістовий модуль 2 «Особливості правового регулювання публічного управління»							
9	Лекція 7	Громадяни України як суб'єкти адміністративного права	2				
9	Практичне заняття 10	Громадяни України як суб'єкти адміністративного права			2		3
	Самостійна робота 7	Робота на навчально-інформаційному порталі				6	2
10	Лекція 8	Державна служба та служба в органах місцевого самоврядування в Україні	2				
10	Практичне заняття 11,12	Державна служба та служба в органах місцевого самоврядування в Україні			4		3
	Самостійна робота 8	Робота на навчально-інформаційному порталі				12	2
11	Лекція 9	Форми та методи державного управління	2				
11	Практичне заняття 13	Форми та методи державного управління			2		3
	Самостійна робота 9	Робота на навчально-інформаційному порталі				6	2
12	Лекція 10	Адміністративна відповідальність	2				
12	Практичне заняття 14,15	Адміністративна відповідальність			4		3
	Самостійна робота 10	Робота на навчально-інформаційному порталі				6	2

13	Лекція 11	Законність та дисципліна у сфері державного управління	2				
13	Практичне заняття 16	Законність та дисципліна у сфері державного управління			2		3
	Самостійна робота 11	Робота на навчально-інформаційному порталі				4	2
14,15	Самостійна робота	ПМК II				2	
	ПМК II	Підсумковий контроль за модуль II					10
Всього за змістовий модуль 2 – 60 год.			10		14	36	35
Екзамен							30
Всього з навчальної дисципліни – 150 год.							100

ТЕМИ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. «Право в публічному управлінні»

Практичне заняття № 1, 2

Тема 1. Теоретико-правові аспекти поняття держави

Час: 4 години

Мета заняття: формування знань про державу, її основні ознаки, форми та функції

План

1. Теорії та причини виникнення держави
2. Поняття та ознаки держави
3. Функції, форми держави

Освоїти термінологічні дефініції: держава, форми держави, функції держави, демократичний, авторитарний, тоталітарний режими, монархія, республіка, унітарні, федеративні держави, внутрішні, зовнішні функції держави.

Рекомендована література: 1, 18, 19

Методичні рекомендації:

1. Теорії та причини виникнення держави

Причини виникнення держави і права:

- три великі поділи праці;
- поява надлишкового продукту, приватної власності на засоби виробництва і, як наслідок, майнової нерівності;
- утворення суспільних економічних класів із протилежними інтересами, конфлікти;
- неспроможність суспільної влади первісного суспільства управляти ним за наявності класових суперечностей.

Причини виникнення права:

- переростання первісних звичаїв, традицій в юридичні норми;
- правотворча діяльність компетентних державних органів чи посадових осіб;
- перетворення рішень судових органів щодо конкретних справ на загальну норму, що є обов'язковою для вирішення аналогічних справ (т.зв. прецедент).

Теорії походження держави

- Теологічна;
- Патріархальна теорія;
- Договірна теорія;
- Теорія насильства;
- Психологічна теорія;
- Расова теорія;
- Органічна теорія;
- Соціально-економічна (зокрема, класова) теорія

2. Поняття та ознаки держави

Держава - це організація політичної влади домінуючої частини населення у соціально неоднорідному суспільстві, яка забезпечує цілісність безпеку усього суспільства та здійснює керівництво ним насамперед в інтересах цієї частини, а також - управління загальносуспільними справами.

Ознаки держави

- **Наявність системи суверенної політичної влади (законодавчої, виконавчої, судової).** **Суверенітет держави** означає, що держава володіє найвищою та необмеженою владою над внутрішніми суб'єктами в межах своїх кордонів, а інші держави повинні визнавати це.
- **Територія.** Держава нерозривно пов'язана з певною територією, на яку поширюється її влада, а закони мають обов'язкову силу. Територія включає землю, надра, повітряний та водний

простори, посольства, консульства держави за її кордоном та деякі інші об'єкти.

- **Монополія на легальне застосування примусу.** Для цього держава створює спеціалізовані органи примусу, які використовуються в ситуаціях, передбачених законом. Діапазон державного примусу простягається від обмеження волі до фізичної ліквідації людини, щоправда, в Україні 1999 р. введена заборона на здійснення смертної кари, а натомість з'явився такий різновид кримінального покарання, як довічне ув'язнення.

- **Наявність державної мови,** якою визнається мова нації, котра складає більшість населення країни.

- **Апарат держави,** тобто наявність системи органів і установ, які здійснюють функції державної влади (управління, контроль, регулювання).

- **Наявність національної правової системи.** Кожна держава функціонує в межах визначеної правової системи, яка закріплює встановлені та санкціоновані державою нормативні регулятори суспільного життя.

- **Населення.** Держава охоплює своїм впливом усіх людей, які перебувають у межах країни.

3. Функції, форми держави

Форма держави

Функції держави - це основні напрямки її діяльності, в яких відображаються й конкретизуються завдання і мета держави, проявляються її сутність та зміст, а також: соціальне призначення в соціально неоднорідному суспільстві.

Питання для самоконтролю:

Питання для закріплення та перевірки засвоєних знань:

1. Що таке держава ?
2. Які ви знаєте теорії щодо походження держави?
3. Які ви знаєте ознаки і функції держави?
4. Назвіть основні внутрішні функції держав.
5. Назвіть основні зовнішні функції держави.
6. Чим відрізняється демократичний режим від тоталітарного?
7. Назвіть особливості унітарної держави.
8. Чим відрізняються монархії від республік.
9. Що є спільним між наступними теоріями походження держави: класова, расова та теорія насильства?
10. Перерахуйте ознаки держави.

Теми для доповідей :

1. Держава і право – закономірний результат розвитку цивілізації.
2. Проблеми формування правової держави в Україні.
3. Характеристика внутрішніх та зовнішніх напрямків діяльності держави.
4. Поняття та ознаки громадянського суспільства.
5. Романо-германський тип правової системи.
6. Теорія розподілу влади Шарля Луї Монтеск'є

Завдання:

1. Самостійно розглянути наступні теоретичні питання:

- 1.1. Правова держава
- 1.2. Громадянське суспільство
- 1.3. Механізм держави

1. Дайте відповіді на наступні тестові запитання:

- 1 Теорія виникнення держави, яка пояснює походження держави суспільним договором, - це:
 - а) патріархальна теорія;
 - б) договірна теорія;
 - в) теорія насильства
- 2 Уявлення про державу як своєрідну подобу людському організму, - це ...
 - а) психологічна теорія;
 - б) органічна теорія;
 - в) договірна теорія.
- 3 Теорія, яка визначає державу і суспільство як суму психічних взаємодій людей та їх різноманітних об'єднань, - це...
 - а) психологічна теорія;
 - б) органічна теорія;
 - в) договірна теорія.
- 4 Утворення суспільних економічних класів із протилежними інтересами, конфлікти належить до:
 - а) причин виникнення держави;
 - б) ознак держави;
 - в) функцій держави.
- 5 Яка з теорій походження держави виходить з того, що вона виникла насамперед з економічних причин:
 - а) договірна;
 - б) расова;
 - в) класова.
- 6 До ознак держави відноситься:
 - а) монополія на легальне застосування примусу;
 - б) системність;
 - в) наявність національної правової системи
- 7 Організація політичної влади домінуючої частини населення у соціально неоднорідному суспільстві, яка забезпечує цілісність, безпеку усього суспільства та здійснює керівництво ним насамперед в інтересах цієї частини, а також – управління загальносуспільними справами, - це ...
 - а) юридичне право;
 - б) держава;
 - в) функції держави.
- 8 Ознаками держави є:
 - а) територія;
 - б) формальна визначеність;
 - в) системність.
- 9 Як представлена система політичної влади в Україні:
 - а) законодавча, виконавча, судова;
 - б) законодавча, виконавча;
 - в) законодавча, судова, юридична.

10 До ознак держави не належить:

- а) нормативність;
- б) монополія на легальне застосування примусу;
- в) населення.

11 Форма державного правління, при якій державна влада зосереджена цілком або частково в руках однієї особи, - це:

- а) республіка;
- б) монархія;
- в) федерація

12 Порядок поділу території держави на певні складові частини і співвідношення влади між ними і державою в цілому, - це:

- а) форма державного правління;
- б) форма державного устрою;
- в) форма державного режим

13 Режим, який характеризувався повним контролем держави над усіма сферами людського життя, фактичною ліквідацією прав і свобод громадян, репресіями щодо опозицій інакодумців, - це:

- а) демократичний режим;
- б) авторитарний режим;
- в) тоталітарний режим

14 До зовнішньої функції держави належить:

- а) гуманістична;
- б) соціальна;
- в) оборона своєї країни від зовнішнього нападу, анексії

15 Режим, який характеризується децентралізацією, розосередженням влади між громадянами держав з метою надання їм можливості рівномірного впливу на функціонування владних органів, - це ...

- а) авторитарний режим;
- б) тоталітарний режим;
- в) демократичний режим.

2. Продовжить думку:

Держава- це...

Демократичний режим – це...

Авторитарний режим – це...

Тоталітарний режим – це...

Територія – це...

3. Заповніть таблицю:

Ознаки держави	Форми держави	Функції держави
1...	1..	1...
2...	2..	2...
-	-	-
-	-	-

4. Розкрийте особливості наступних ознак держави. Заповніть таблицю:

Монополія на легальне застосування примусу	Наявність системи суверенної політичної влади

5. Порівняйте наступні форми правління. Заповніть таблицю:

Монархія	Республіка

6. Накресліть схему форм держави. Охарактеризуйте форму держави сучасної України.

7. Завдання на перерахування:

- ознаки держави;
- форма державного режиму;
- зовнішні функції держави;
- внутрішні функції держави;

8. Дати визначення поняттям:

- Суверенітет;
- апарат держави;
- республіка
- федерація.

9. Прочитайте уважно характерні риси основних видів режиму і розташуйте їх у правильному стовпчику таблиці:

<i>Демократичний режим</i>	<i>Авторитарний режим</i>	<i>Тоталітарний режим</i>
<ul style="list-style-type: none">- юридична рівність громадян;- плюралізму;- верховенство закону;- розподіл влади;- високий ступінь реалізації прав людини.- відчуження народу від влади;- державний монополізм в економіці;- нетерпимість до політичного інакодумства;	<ul style="list-style-type: none">- застосувати масові репресії;- обмеження чи заборона діяльності опозиційних до режиму об'єднань громадян;- обмеження громадянських, політичних та інших прав і свобод, юридичних гарантій їх забезпечення.- виборність найважливіших органів влади;<ul style="list-style-type: none">- визнання народу джерелом влади;- ліквідація принципу поділу влад на три гілки.- пріоритет прав людини над правами держави;	<ul style="list-style-type: none">- відсутність легальної опозиції- знищення громадянського суспільства;- жорсткий контроль політичної влади над усіма сферами життя суспільства та особи;- Наявність обов'язкової ідеології.- переважання методів командування, диктату в діяльності органів широкими законодавчими повноваженнями;

10. Навпроти кожної функції зазначте до якого виду вона належить: зовнішньої чи внутрішньої.

Участь у міжнародному забезпеченні і захисті прав людини	
Створення демократичних умов, інститутів для вільного виявлення і врахування інтересів соціальних груп суспільства	
Участь у боротьбі з порушеннями міжнародного правопорядку, із застосуванням військових засобів.	
Соціальна (охорона і відновлення здоров'я, соціальне забезпечення.)	
Науково – організаційна (організація і стимулювання наукових досліджень)	

Участь у розв'язанні глобальних господарських та наукових проблем – енергетичної, використання Світового океану, дослідження і освоєння Космосу	
Гуманістична (забезпечення, охорона і захист основних прав людини)	
Допомога населенню інших країн (у випадку стихійного лиха, кризових ситуацій.)	

Практичне заняття № 3,4

Тема 2. Загальна характеристика права як регулятора суспільних відносин

Час: 4 години

Мета заняття: формування знань про право, його основні ознаки, форми та функції, норми права, структуру та види.

План

1. Поняття і ознаки права
2. Принципи права
3. Функції права та його соціальна цінність
4. Норми права, їх види та структура

Освоїти термінологічні дефініції: право, норма права, гіпотеза, диспозиція, санкція, принципи права, функції права.

Рекомендована література: 1, 18, 19

Методичні рекомендації:

1. Поняття і ознаки права

Юридичне право - це система загальнообов'язкових правил поведінки, встановлених або санкціонованих державою, які відображають волю домінуючої частини або усього соціально неоднорідного суспільства є спрямованими на врегулювання суспільних відносин і забезпечуються державою.

Ознаки права:

Вираження міри свободи, рівності та справедливості

Нормативність

Формальна визначеність права

Системність права

Вольовий характер права,

Загальнообов'язковість права

Державна забезпеченість.

2. Принципи права

Принципи права – об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які ставляться до учасників суспільних відносин із метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів.

Загальні принципи права:

1. Принцип свободи
2. Принцип справедливості

4. Принцип гуманізму
5. Принцип демократизму
6. Принцип законності

3. Функції права та його соціальна цінність

Функції права – це найбільш істотні напрями і сторони його впливу на суспільні відносини, у яких розкривається загальнолюдська і класова природа та соціальне призначення права.

Функції права мають наступні ознаки.

– Функція права впливає з його сутності і визначається призначенням права в суспільстві.

– Функція права – це напрям його впливу на суспільні відносини, без якого суспільство обійтися не може.

– Функція виражає найбільш істотні, головні риси права і спрямована на здійснення корінних завдань правового регулювання.

– Сталість як необхідна ознака функції характеризує стабільність, безперервність, тривалість її дії.

Виділяють загальносоціальні та спеціально-юридичні функції права.

4. Норми права, їх види та структура

Під нормою права розуміють загальнообов'язкове формально визначене правило поведінки, встановлене і санкціоноване державою, опубліковане в офіційних актах, спрямоване на регулювання суспільних відносин шляхом визначення прав і обов'язків їх учасників.

Ознаки норми права:

- це формально визначене правило поведінки;
- це правило поведінки гарантоване державою;
- воно має системність і структуру;
- воно закріплює міру свободи виявлення і поведінки людини і визначає

права і обов'язки.

Норма права має свою внутрішню структуру (Додаток 2), гіпотеза, диспозиція, санкція.

За соціальним призначенням і роллю в правовій системі норми права класифікуються на установчі, регулятивні, охоронні, забезпечувальні, декларативні, дефінітивні, колізійні, оперативні.

За методом правового регулювання норми права класифікуються на імперативні, диспозитивні, рекомендаційні.

Структура норми права являє собою її внутрішню побудову, для якої характерний усталений зв'язок компонентів, які її утворюють:

- ▶ *гіпотези;*
- ▶ *диспозиції;*
- ▶ *санкції*

Питання для самоконтролю:

Питання для закріплення та перевірки засвоєних знань:

1. У чому полягає соціальна обумовленість права?
2. Розкрийте поняття принципів права та їх систему.
3. У чому виявляється статика і динамізм в реалізації функцій права?
4. Розкрийте структуру норми права.
5. Наведіть основні класифікації норма права.
6. Що таке санкція?
7. Назвіть та поясніть основні ознаки права.

8. Чим норми права відрізняються від норм моралі?
9. Які бувають норми права за часом дії?
10. Перерахуйте основні принципи права.

Теми для доповідей :

1. Правосвідомість як форма суспільної свідомості.
2. Суб'єктивне право і суб'єктивний обов'язок як основний юридичний зміст правовідносин.
3. Види юридичної відповідальності залежно від галузевої структури права
4. Правове виховання, як засіб підвищення рівня правосвідомості та правової культури.
5. Загальна характеристика основних галузей права України.
6. Характеристика джерел права як зовнішньої форми його виразу.

Завдання:

1. Самостійно розглянути наступні теоретичні питання:

- 1.1. Джерела права
- 1.2. Правовідносини
- 1.3. Правотворчість
- 1.4. Реалізація норм права

1. Дайте відповіді на наступні тестові запитання:

1. Закріплені в актах держави певні можливості (свободи) людини, здійснення яких залежить від її свідомості, - це:
 - а) об'єктивне право;
 - б) суб'єктивне право;
 - в) загальне право }
2. До ознак права належить:
 - а) системність;
 - б) населення;
 - в) наявність державної мови.
3. Система норм (правил поведінки) і принципів, встановлених або визнаних державою як регулятори суспільних відносин, які формально закріплюють міру свободи, рівності та справедливості відповідно до суспільних, групових та індивідуальних інтересів (волі) населення країни, забезпечуються всіма заходами легального державного впливу аж до примусу, - це...
 - а) право
 - б) держава
 - в) норма права.
4. До ознак права не належить:
 - а) нормативність;
 - б) монополія на легальне застосування примусу;
 - в) системність.
5. Вираження правових приписів у законах, указах, постановах – це...
 - а) нормативність права;
 - б) системність права;
 - в) формальна визначеність.
6. Керівні ідеї, які характеризують зміст права, його сутність і призначення у суспільстві:
 - а) функції права;
 - б) ознаки права;
 - в) принципи права.
7. Своєрідна система координат, у рамках якої розвивається національна правова система, і одночасно вектор, що визначає напрямок розвитку цієї правової системи, - це..
 - а) загальні принципи права;

- б) галузеві принципи права;
в) міжгалузеві принципи права.
8. Своєрідна система координат, у рамках якої розвивається певна галузь права, і одночасно вектор, що визначає напрямок розвитку цієї галузі, - це...
- а) загальні принципи права;
б) галузеві принципи права;
в) міжгалузеві принципи права.
9. Своєрідна система координат, у рамках якої розвиваються кілька відповідних галузей права, і одночасно вектор, що визначає напрямок розвитку цих галузей, - це...
- а) загальні принципи права;
б) галузеві принципи права;
в) міжгалузеві принципи права.
10. Принцип свободи належить до:
- а) загальних принципів права;
б) галузевих принципів права;
в) міжгалузевих принципів права.
11. Основні напрямки впливу права на суспільні відносини, - це ...
- а) функції права;
б) ознаки права;
в) принципи права.
12. Функція права, яка полягає у застосуванні заходів юридичного захисту та юридичної відповідальності, - це ...
- а) регулятивна функція;
б) інформаційна функція;
в) охоронна функція.
13. Право охороняє і захищає права людства, народу, людини, - це...
- а) гуманістична функція права;
б) інформаційна;
в) виховна.
14. Право інформує людей про волю законодавця, - це...
- а) гуманістична функція права;
б) інформаційна;
в) виховна.
15. До функцій права належить:
- а) виховна функція;
б) каральна функція;
в) економічна функція.
- 2. Продовжить думку:**
Право- це...
Норма права – це...
Гіпотеза – це...
Диспозиція – це...
Санкція – це...

3. Заповніть таблицю:

Принципи права	Види норм права	Ознаки права
1...	1..	1...
2...	2..	2...
-	-	-
-	-	-

4. Розкрийте особливості наступних ознак права. Заповніть таблицю:

Нормативність	Формальна визначеність
---------------	------------------------

--	--

5. Порівняйте наступні поняття. Заповніть таблицю:

Право	Норма права

6. Порівняйте види норм права за часом дії, територією дії та колом осіб, на які вони поширюються.

7. Завдання на перерахування:

- ознаки права;
- види норм права;
- принципи права;
- функції права;

8. Дати визначення поняттям:

- Правовідносини;
- Правотворчість;
- Джерела права
- локальні норми права.

9. Розкрийте вказані принципи права. Заповніть таблицю:

<i>Принцип гуманізму</i>	<i>Принцип демократизму</i>	<i>Принцип законності</i>

10. Зробіть аналіз статті законодавчого акту: вкажіть галузь права, гіпотезу, диспозицію, санкцію:

А) «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.»

Б) Відповідно до частини першої ст. 136 Кримінального кодексу України:

„1. Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, при можливості надати таку допомогу або повідомлення про такий стан особи належним установам чи особам, якщо це спричинило тяжкі тілесні ушкодження, - караються штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.”

Що у цій статті є диспозицією, гіпотезою, санкцією?

В) Відповідно до частини першої ст. 361 Кримінального кодексу України

„1. Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку,

що призвело до витоку, втрати, підробки, блокування інформації, спотворення процесу обробки інформації або до порушення встановленого порядку її маршрутизації, -карється штрафом від шестисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до п'яти років, або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років або без такого та з конфіскацією програмних та технічних засобів, за допомогою яких було вчинено несанкціоноване втручання, які є власністю винної особи.”

Що у цій статті є диспозицією, гіпотезою, санкцією?

Практичне заняття № 5

Тема 3. Система права і система законодавства

Час: 2 години

Мета заняття: формування знань про систему права, систему законодавства та їх співвідношення.

План

1. Закони і підзаконні нормативно-правові акти
2. Поняття і структура системи права
3. Поняття системи законодавства її співвідношення з системою права
4. Поняття та види систематизації законодавства

Освоїти термінологічні дефініції: нормативно-правовий акт, закон, підзаконний нормативно-правовий акт, інкорпорація, консолідація, кодифікація.

Рекомендована література: 1,18,19

Методичні рекомендації:

1. Закони і підзаконні нормативно-правові акти

Правовий акт це волевиявлення (рішення) уповноваженого суб'єкта права, що регулює суспільні відносини за допомогою встановлення (зміни, скасування, зміни сфери дії) правових норм, а також визначення (зміни, припинення) на основі цих норм прав і обов'язків учасників конкретних правовідносин, міри відповідальності конкретних осіб за скоєне ними правопорушення

Нормативно-правовий акт - офіційний акт-волевиявлення (рішення) уповноважених суб'єктів права, що встановлює (змінює, скасовує) правові норми з метою регулювання суспільних відносин.

Ознаки нормативно-правового акта:

- приймається або санкціонується уповноваженими органами держави (правотворчими органами) або народом (через референдум);
- завжди містить нові норми права або змінює (скасовує) чинні, чітко формулює зміст юридичних прав і обов'язків;
- приймається з дотриманням певної процедури;
- має форму письмового акта-документа і точно визначені реквізити:
 - а) вид акта (закон, указ, постанова);
 - б) найменування органу, який ухвалив акт (парламент, президент, уряд, місцевий орган влади);
 - в) заголовок (деякі акти, наприклад, розпорядження Кабінету Міністрів України приймаються без заголовка);
 - г) дата ухвалення акта;
 - г) номер акта;

- д) дані про посадову особу, яка підписала акт; публікується в офіційних спеціальних виданнях

Види нормативно-правових актів

Види нормативно-правових актів за юридичною чинністю:

- закони;
- підзаконні нормативні акти.

2. *Поняття і структура системи права*

Система права – це комплекс взаємопов'язаних і взаємодіючих чинних юридичних норм певної держави, що характеризується єдністю, узгодженістю, а також поділом на галузі та інститути.

Структура системи права – це об'єктивно зумовлена внутрішня організація права певної держави.

3. *Поняття системи законодавства її співвідношення з системою права*

Система законодавства – це комплекс взаємопов'язаних і взаємодіючих чинних нормативно-правових приписів, що вміщені в нормативно-правових актах, який виражається в їхній єдності й узгодженості, а також у розподілі за галузями, інститутами та іншими групами законодавства. Або, простіше, система законодавства – це система всіх упорядкованих певним чином нормативно-правових актів даної держави.

4. *Поняття та види систематизації законодавства*

Систематизація законодавства – це діяльність з впорядкування чинних нормативно-правових актів у єдину узгоджену систему, з метою забезпечення ефективного правового регулювання.

Систематизація здійснюється за трьома основними формами:

Інкorporація – це найпростіша форма впорядкування нормативно-правових актів, яка полягає в об'єднанні групи чинних нормативно-правових актів в одному збірнику за певним критерієм (хронологічним, тематичним тощо) без зміни їхнього змісту;

Консолідація – більш глибока обробка нормативного матеріалу, при якій розрізнені акти з одного й того самого питання об'єднуються в один новий акт;

Кодифікація – це спосіб систематизації законодавства, який полягає у змістовній переробці, узгодженні й об'єднанні певної групи юридичних норм, пов'язаних спільним предметом правового регулювання, в єдиному нормативному акті.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть принципи побудови системи права.
2. Охарактеризуйте предмет і метод правового регулювання.
3. Назвіть головні елементи, які входять до структурної побудови системи права.
4. Вкажіть головні ознаки галузей і інститутів права та їх види.
5. Визначте відмінності між системою права та системою законодавства.

Теми для доповідей :

1. Публічне і приватне право.
2. Співвідношення норм міжнародного і національного права.
3. Поняття, ознаки і види інститутів права. Підгалузі права.

Завдання:

1. Самостійно розглянути наступні теоретичні питання:

- 1.1. Критерії визначення галузевої належності норм права

1.2. Нормативно-правовий договір

1. Дайте відповіді на наступні тестові запитання:

1. Частина норми, в якій зазначаються обставини, за яких ця норма буде здійснюватися:
 - а) гіпотеза;
 - б) диспозиція;
 - в) санкція
2. Частина норми, в якій зазначаються права чи обов'язки суб'єктів права:
 - а) гіпотеза;
 - б) диспозиція;
 - в) санкція
3. Частина норми, в якій зазначаються заходи державного примусу у разі порушення, - це ...
 - а) гіпотеза;
 - б) диспозиція;
 - в) санкція.
4. За предметом і методом правового регулювання норми права класифікуються на:
 - а) постійні, тимчасові;
 - б) загальнодержавні, місцеві (локальні);
 - в) цивільні, трудові, адміністративні.
5. Обов'язкове, встановлене або санкціоноване правило поведінки, яке охороняється державою і виражає обумовлену матеріальними умовами життя суспільства волю й інтереси народу, активно впливає на суспільні відносини з метою їх упорядкування, - це ...
 - а) право;
 - б) держава;
 - в) норма права.
6. Офіційний акт-волевиявлення (рішення) уповноважених суб'єктів права, що встановлює (змінює, скасовує) правові норми з метою регулювання суспільних відносин, - це...
 - а) нормативно-правовий акт;
 - б) право;
 - в) норма права.
7. Вступна частина нормативно-правового акту, безстатейне (таке, що не містить норм права) загальне введення, у якому дається обґрунтування закону, визначаються цілі, завдання й іноді формулюються вихідні світоглядні положення – це...
 - а) вступ;
 - б) преамбула;
 - в) анотація.
8. Структурні елементи нормативно-правового акту, які містять вихідні одиниці нормативно-правового акта - нормативні розпорядження – це...
 - а) глави;
 - б) розділи;
 - в) пункти, статті.
9. За юридичною чинністю нормативно-правові акти поділяються на:
 - а) закони та підзаконні нормативні акти;
 - б) загальні; спеціальні; локальні;
 - в) цивільні; кримінальні; адміністративні; кримінально-процесуальні.
10. Види нормативно-правових актів за сферою дії:
 - а) закони та підзаконні нормативні акти;
 - б) загальні; спеціальні; локальні;
 - в) цивільні; кримінальні; адміністративні; кримінально-процесуальні.
11. Комплекс взаємопов'язаних і взаємодіючих чинних юридичних норм певної держави,

що характеризується єдністю, узгодженістю, а також поділом на галузі та інститути, - це...

- а) структура права;
- б) правова норма;
- в) система права.

12. Об'єктивно зумовлена внутрішня організація права певної держави, - це...

- а) структура права;
- б) правова норма;
- в) система права.

13. Уособлена група юридичних норм, які регулюють суспільні відносини одного конкретного виду, - це...

- а) інститут права;
- б) галузь права;
- в) правова норма.

14. Сукупність юридичних норм, правових інститутів та підгалузей права, що регулюють певну сферу якісно однорідних суспільних відносин, для яких характерний відповідний метод правового регулювання, - це...

- а) інститут права;
- б) галузь права;
- в) правова норма.

15. Первинний окремо взятий найменший структурний елемент права, правило поведінки, яке визнане і охороняється державою, - це...

- а) інститут права;
- б) галузь права;
- в) правова норма.

2. Продовжить думку:

Система права- це...

Система законодавства – це...

кодифікація – це...

консолідація – це...

інкорпорація – це...

3. Заповніть таблицю:

Структура системи права

Правова норма	
Інститут права	
Підгалузь права	
Галузь права	

4. Розкрийте особливості понять. Заповніть таблицю:

Кодифікація	Інкорпорація

--	--

5. Порівняйте наступні поняття. Заповніть таблицю:

Система права	Система законодавства

6. Завдання на перерахування:

- види нормативно-правових актів за суб'єктами нормотворчості;
- види нормативно-правових актів за сферою дії;
- види нормативно-правових актів за галузями законодавства;
- структурні елементи нормативно-правового акту.

Практичне заняття № 6

Тема 4. Конституційне право: основні поняття та характеристики

Час: 2 години

Мета заняття: формування знань про етапи конституційного процесу в Україні, загальні засади конституційного ладу України, прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, Конституційно закріплений поділ влади на гілки та їх порядок формування, повноваження і функції .

План

1. Конституційне право як галузь права України
2. Конституція України
3. Характеристика загальних засад конституційного ладу в Україні
4. Конституційно-правовий статус органів державної влади

Освоїти термінологічні дефініції: конституційне право, Конституція, суверенітет, демократизм, унітаризм, республіканізм, законодавча, виконавча, судова влада.

Рекомендована література: 1,20,21

Методичні рекомендації:

1. Конституційне право як галузь права України

Конституційне право - провідна галузь права України, що являє собою сукупність правових норм, які закріплюють і регулюють суспільні відносини, що забезпечують організаційну і функціональну єдність суспільства як цілісної соціальної системи, основи конституційного ладу України, статус людини і громадянина, територіальний устрій держави, форми безпосередньої демократи, систему органів державної влади і місцевого самоврядування.

Основними видами джерел конституційного права в світі є нормативно-правові акти, судові прецеденти, правові звичаї, а інколи міжнародні і внутрішньодержавні договори. У свою чергу, нормативно-правові акти конституційного права поділяються на закони, нормативні акти виконавчої влади, нормативні акти органів конституційного контролю (нагляду), парламентські регламенти, акти органів місцевого самоврядування.

Система правових актів, які є джерелами конституційного права України, досить широка. Це Конституція України, декларації (насамперед Декларація про державний суверенітет України), Акт проголошення незалежності України, постанови Кабінету Міністрів України, акти місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, регламенти тощо.

2. Конституція України

Під конституцією прийнято розуміти основний закон держави, який відображає волю народу і в його інтересах закріплює найбільш важливі засади суспільного ладу і державної організації країни. Як головний закон конституція являє собою єдиний законодавчий акт, що встановлює принципи організації і функціонування представницьких органів держави, основні права і свободи людини і громадянина, територіальний устрій, форму правління, місцеве самоврядування тощо.

Важливе значення має класифікація конституцій, яка хоч і є умовною, але дає можливість орієнтуватися в їх багатоманітності, допомагає краще їх відрізнити, зіставляти одну з іншою, розуміти особливості їх змісту і структури.

Класифікація допомагає точніше зрозуміти природу і особливості конституцій, глибше вникнути в їх зміст. Конституції можна класифікувати за різними ознаками.

За часом дії - - постійні і тимчасові.

За політичним режимом - - демократичні і авторитарні

За формою правління — залежно від порядку заміщення посади (поста глави держави), поділяють на монархічні і республіканські.

За формою політично-територіального устрою — унітарні і федеративні.

За способом прийняття — народні і даровані.

За порядком зміни (формальними ознаками) — жорсткі, м'які, змішані.

За зовнішньою формою — писані, неписані, змішані.

За відповідністю реальним відносинам у суспільстві — реальні, фіктивні (формальні) та фактичні.

Конституція України була прийнята 28 червня 1996 р. Вона є реальною, демократичною, унітарною, народною, жорсткою, писаною.

3. Характеристика загальних засад конституційного ладу в Україні

Під терміном **конституційний лад** зазвичай розуміють такий порядок, при якому дотримуються права і свободи людини і громадянина, держава підпорядкована праву (конституційною), сприяє утвердженню справедливих, гуманних і правових взаємозв'язків між людиною, громадянським суспільством і державою.

Основні принципи конституційного ладу України.

- Суверенітет;
- Демократизм;
- Гуманізм;
- Соціальність;
- Верховенство права;
- Унітаризм;
- Розподіл влади;
- Плюралізм;
- Республіканізм;
- Рівність усіх суб'єктів права власності перед законом;

4. Конституційно-правовий статус органів державної влади

Державна влада в Україні здійснюється за принципом її поділу на законодавчу, виконавчу і судову.

Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент - Верховна Рада. Лише вона має повноваження приймати закони, які є актами найвищої юридичної сили.

Верховна Рада України обирається на основі загального, рівного, прямого виборчого права таємним голосуванням строком на 5 років.

Президент України є главою держави і виступає від її імені. Він є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини й громадянина.

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Він відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України. У своїй діяльності Кабінет Міністрів керується Конституцією України й законом України, актами Президента України.

Друге після Кабінету Міністрів місце у виконавчій вертикалі влади посідають центральні органи виконавчої влади. Систему центральних органів виконавчої влади складають: міністерства, державні комітети (державні служби), органи виконавчої влади зі спеціальним статусом – відомства

Відповідно до ст. 118 Конституції України виконавчу владу в областях і районах, місті Києві здійснюють *місцеві державні адміністрації*.

Судова влада - самостійний напрямок здійснення державної влади у формі правосуддя.

Згідно із Законом України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 р. Систему судів загальної юрисдикції складають:

- 1) місцеві суди;
- 2) апеляційні суди, Апеляційний суд України;
- 3) Касаційний суд України;
- 4) вищі спеціалізовані суди;
- 5) Верховний Суд України.

Конституційний Суд входить до судової влади як її самостійний суб'єкт, є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні, вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України.

Питання для самоконтролю:

1. Чому Конституція є основним законом ?
2. Яка за Конституцією Україна є за формою правління, державного устрою та політичним режимом?
3. В чому зміст прямої дії конституційних норм?
4. Хто є носієм державної влади в Україні і чому?
5. Охарактеризуйте державні символи України?
6. Охарактеризуйте закріплені права і свободи людини і громадянина?
7. Охарактеризуйте закріплені обов'язки громадянина?
8. Назвіть функції Верховної Ради України.
9. Назвіть суб'єктів права законодавчої ініціативи.
10. Яке місце займає Президент України в системі поділу влади ?
11. Назвіть представницькі повноваження Президента України.
12. Які основні функції здійснює Кабінет Міністрів України ?

Теми для доповідей :

1. Конституційний статус органів суду і прокуратури.
2. Територіальний устрій України.
3. Місцеве самоврядування.
4. Верховна рада України.
5. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні.

6. Конституційно-правовий статус політичних партій та громадських організацій в Україні.

Завдання:

1. Самостійно розглянути наступні теоретичні питання:

1.1 Вибори в Україні.

1. Дайте відповіді на наступні тестові запитання:

1. Провідна галузь права України, що являє собою сукупність правових норм, які закріплюють і регулюють суспільні відносини, що забезпечують організаційну і функціональну єдність суспільства як цілісної соціальної системи, основи конституційного ладу України, статус людини і громадянина, територіальний устрій держави, форми безпосередньої демократи, систему органів державної влади і місцевого самоврядування, - це...
 - а) адміністративне право;
 - б) конституційне право;
 - в) трудове право.
2. Сукупність способів і засобів правового впливу на суспільні відносини, - це...
 - а) предмет правового регулювання;
 - б) метод правового регулювання;
 - в) джерела правового регулювання.
3. Метод конституційного права, який базується на владі й підкоренні, - це...
 - а) імперативний;
 - б) диспозитивний;
 - в) делегуючий.
4. Система конституційного права складається із сукупності:
 - а) конституційно-правових принципів;
 - б) конституційно-правових інститутів;
 - в) конституційно-правових методів.
5. Суспільні відносини, що забезпечують організаційну і функціональну єдність суспільства як цілісної соціальної системи, основи конституційного ладу України, статус людини і громадянина, територіальний устрій держави, форми безпосередньої демократи, систему органів державної влади і місцевого самоврядування, - це...
 - а) предмет правового регулювання;
 - б) метод правового регулювання;
 - в) джерела правового регулювання.
6. Основний закон держави, який відображає волю народу і в його інтересах закріплює найбільш важливі засади суспільного ладу і державної організації країни, - це...
 - а) Цивільний кодекс України;
 - б) Кримінальний кодекс України;
 - в) Конституція України.
7. Конституція України була прийнята:
 - а) 28 червня 1996 р.;
 - б) 24 серпня 1996р.;
 - в) 16 червня 1996 р.
8. За зовнішньою формою виразу Конституції бувають:
 - а) писані, неписані;
 - б) формальні та реальні;
 - в) жорсткі, м'які і змішані.
9. За порядком зміни (формальними ознаками) Конституції бувають:
 - ~а) писані, неписані;
 - ~б) формальні та реальні;
 - ⇒в) жорсткі, м'які і змішані.

10. За відповідністю реальним відносинам у суспільстві Конституції бувають:
- а) писані, неписані;
 - б) формальні та реальні;
 - в) жорсткі, м'які і змішані.
11. Система основних принципів організації державної влади в конституційній державі, взаємовідносини держави з людиною, громадянським суспільством, - це ...
- а) державний лад;
 - б) засади конституційного ладу;
 - в) конституційна держава.
12. До основних принципів конституційного ладу України належить:
- а) верховенство права;
 - б) нормативність;
 - в) формальна визначеність.
13. Принцип, який виключає можливість існування в суспільстві будь-якої обов'язкової ідеології, передбачає завдання держави яке не суперечить положенням Конституції і чинного законодавства України, - це...
- а) соціальність;
 - б) гуманізм;
 - в) плюралізм.
14. Організація державної влади в Україні здійснюється на принципі її розподілу на:
- а) законодавчу, виконавчу;
 - б) судову, виконавчу;
 - в) законодавчу, виконавчу, судову.
15. Основні принципи конституційного ладу України, які є базою для конституційного регулювання найважливіших суспільних відносин, закріплені:
- а) у третьому розділі Конституції України;
 - б) у першому розділі Конституції України;
 - в) у шостому розділі Конституції України.
16. Єдиним органом законодавчої влади в Україні є:
- а) Верховна Рада України;
 - б) Кабінет Міністрів України;
 - в) Президент України.
17. Хто є главою держави і виступає від її імені?
- а) Верховна Рада України;
 - б) Кабінет Міністрів України;
 - в) Президент України.
18. Вищим органом у системі органів виконавчої влади є:
- а) Верховна Рада України;
 - б) Кабінет Міністрів України;
 - в) Президент України.
19. Єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні, який вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України, - це...
- а) Апеляційний суд України;
 - б) Касаційний суд України;
 - в) Конституційний суд України.
20. Самостійний напрямок здійснення державної влади у формі правосуддя, - це...
- а) законодавча влада;
 - б) виконавча влада;
 - в) судова влада.
- 2. Продовжить думку:**
Конституція- це...
Демократизм – це...

Унітаризм – це...

Плюралізм – це...

Конституційний лад – це...

3. Заповніть таблицю:

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА І СВОБОДИ (право і свобода – міра можливої поведінки, обов'язок – міра належної поведінки; Права людини розповсюджуються на всіх людей, проживаючих в державі; права громадянина – тільки на осіб, які є громадянами)		
Соціально-економічні права	Обов'язки	Гарантії здійснення прав і свобод

4. А. 1. Заповніть пропущені слова та строки, спираючись на текст Конституції України;

2. Укажіть статтю та розділ Конституції України де зазначенні данні положення.

Закони, інші правові акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня _____.

Матеріальна чи моральна шкода, завдана фізичним або юридичним особам актами і діями, що визнані неконституційними, відшкодовується _____.

Б. 1. Заповніть пропущені слова та строки, спираючись на текст Конституції України;

2. Укажіть статтю та розділ Конституції України де зазначенні данні положення.

Кожна людина має невід'ємне право _____.

Ніхто не може бути свавільно позбавлений _____. Обов'язок держави - захищати _____ людини.

Кожен має право захищати _____ інших людей від протиправних посягань.

В. 1. Заповніть пропущені слова та строки, спираючись на текст Конституції України;

2. Укажіть статтю та розділ Конституції України де зазначенні данні положення.

_____ є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави.

Право власності _____ гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно _____.

Г. 1. Заповніть пропущені слова та строки, спираючись на текст Конституції України;

2. Укажіть статтю та розділ Конституції України де зазначенні данні положення.

Всеукраїнський референдум призначається _____ до їхніх повноважень, встановлених цією Конституцією.

Всеукраїнський референдум проголошується за народною ініціативою на вимогу не менш як _____, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення референдуму зібрано не менш як _____ і не менш як по сто тисяч підписів у кожній області.

Д. 1. Заповніть пропущені слова та строки, спираючись на текст Конституції України;

2. Укажіть статтю та розділ Конституції України де зазначенні данні положення.

Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода _____, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час _____.

5. Завдання на перерахування:

- види Конституцій за часом дії;
- види Конституцій за зовнішньою формою;
- види Конституцій за порядком зміни;
- органи державної влади.

Практичне заняття № 7

Тема 5. Адміністративне право як юридична основа реалізації публічного управління

Час: 2 години

Мета заняття: формування знань про особливості адміністративного права як основи реалізації публічного управління

План

1. Поняття адміністративного права
2. Поняття норми адміністративного права
3. Поняття та сутність адміністративно-правових відносин

Освоїти термінологічні дефініції: адміністративне право, джерела адміністративного права, адміністративно-правова норма, адміністративно-правові відносини.

Рекомендована література: 1, 11, 12, 13,14

Методичні рекомендації:

1. Поняття адміністративного права

Адміністративне право України являє собою окрему галузь вітчизняного права, що покликана регулювати особливу групу суспільних відносин. Головною їх особливістю є те, що вони виникають, розвиваються і припиняють своє існування у сфері державного управління у зв'язку з організацією та функціонуванням системи виконавчої влади на всіх рівнях управління в державі.

Адміністративне право можна визначити як систему норм, покликаних регулювати в інтересах особи і суспільства відносини, що виникають в процесі функціонування публічної влади (органів державної виконавчої влади і місцевого самоврядування), а також у внутрішньо - організаційній діяльності інших органів (регулювання функцій адміністрування).

До предмета адміністративного права можна віднести:

☞ відносини, пов'язані з організацією органів державної виконавчої влади (структури адміністративного апарату). Норми, які встановлюють і регулюють ці відносини прийнято називати *структурними*;

☞ відносини, які виникають під час реалізації органами виконавчої влади закріпленої за ними компетенції з використанням при цьому державно-владних повноважень. Ця компетенція проявляється в державному управлінні і взаємодії органів державної виконавчої влади і місцевого самоврядування з громадянами, державними і недержавними організаціями. Відповідні адміністративно-правові норми встановлюють права та обов'язки суб'єктів цих правовідносин (матеріальні норми);

☞ відносини, які виникають як всередині органів виконавчої влади, і їх структурних підрозділів, Так і поза системою цих органів (наприклад, в прокуратурі, в суді). їх ще називають внутрішнім адмініструванням. А відносини, вказані вище (в п.2) можна назвати *державним адмініструванням*;

☞ управлінські відносини, що складаються на рівні органів місцевого самоврядування при виконанні ними делегованих повноважень, що виражають публічні інтереси;

☞ відносини, пов'язані з оскарженням до адміністративного суду неправомірних актів (дій, бездіяльності) органів виконавчої влади та їх посадових осіб (адміністративна юстиція);

☞ відносини, що виникають при вчиненні особою адміністративного правопорушення і розгляді даної категорії справ (деліктні правовідносини).

Цілі адміністративного права. Вони безпосередньо пов'язані з цілями держави і обумовлюються завданнями відповідного стану розвитку державно - організованого суспільства.

2. *Поняття норми адміністративного права*

Адміністративно-правова норма — це загальнообов'язкове, формально-визначене правило поведінки, яке встановлюється та охороняється державою і покликане регулювати суспільні відносини, що виникають і розвиваються в сфері державного управління.

Структурними елементами адміністративно-правової норми є гіпотеза, диспозиція та санкція.

Гіпотеза — складова адміністративно-правової норми, в якій зазначені обставини (умови), з настанням чи ненастанням яких припис вступає в дію.

Диспозиція — основна частина адміністративно-правової норми, в якій визначено конкретне правило поведінки.

Санкція — складова адміністративно-правової норми, в якій визначені заходи державного впливу у вигляді несприятливих наслідків, що застосовуються до державних органів, посадових осіб, недержавних господарських й соціально-культурних об'єднань, підприємств, установ та громадських організацій (об'єднань) різних рівнів і фізичних осіб, які порушили відповідні правила поведінки (наприклад, адміністративні чи дисциплінарні стягнення).

3. *Поняття та сутність адміністративно-правових відносин*

Адміністративно-правові відносини — це суспільні відносини, учасники яких виступають носіями прав та обов'язків, що закріплені та забезпечені відповідними адміністративно-правовими нормами.

Склад зазначених адміністративно-правових відносин включає об'єкт, суб'єктів, юридичні факти та зміст правових відносин.

Об'єкт адміністративно-правових відносин — це те, на що спрямовані правові інтереси їх учасників (дія, бездіяльність, поведінка). Вони можуть бути матеріального та нематеріального характеру (здоров'я, моральний стан тощо).

Суб'єктами адміністративно-правових відносин виступають державні органи управління, їх посадові особи, недержавні господарські й соціально-культурні об'єднання, підприємства, установи та громадські організації (об'єднання) різних рівнів та фізичні особи (громадяни, іноземці та особи без громадянства).

Основою виникнення, зміни та припинення адміністративно-правових відносин є **юридичні факти** — відповідні дії та події у сфері державного управління.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення предмету адміністративного права.
2. Дайте визначення адміністративно-правовій норми.
3. Назвіть джерела адміністративного права.
4. Яка структура адміністративно-правової норми?
5. Дайте визначення адміністративно-правовим відносинам.

Теми для доповідей :

1. Співвідношення адміністративного права з іншими галузями права.
2. Розвиток науки адміністративного права: характеристика етапів.
3. Система адміністративного права.
4. Особливість систематизації адміністративного законодавства.

Завдання:

1. Самостійно розглянути наступні теоретичні питання:

1.1 Механізм адміністративно-правового регулювання.

1. Дайте відповіді на наступні тестові запитання:

1. До предмета правового регулювання адміністративного права належать:
 - а) майнові та особисті немайнові відносини;
 - б) відносини, що виникають з приводу використання праці найманих працівників;
 - в) суспільні відносини, що формуються у процесі діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;
2. Для адміністративного права характерні наступні методи:
 - а) тільки імперативний;
 - б) тільки диспозитивний;
 - в) імперативний і диспозитивний.
3. Сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що формуються під час забезпечення органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також в процесу державного і самоврядного управління в сферах соціально-економічного й адміністративно-політичного розвитку та охорони громадянського порядку, - це...
 - а) предмет правового регулювання;
 - б) метод правового регулювання;
 - в) галузь права.
4. Метод прямого розпорядництва, коли одна сторона відносин є юридично владною, а інша – юридично підвладною, - це...
 - а) метод влади і підкорення;
 - б) метод рекомендацій;
 - в) метод узгодження.
5. Оберіть ознаки, які характерні для методу узгодження:
 - а) рекомендації суб'єкта відносин здобувають правову силу за умови прийняття її іншим

учасником;

б) він регулює відносини між учасниками, які не перебувають між собою у підпорядкуванні;

в) суб'єкти, які знаходяться на одному рівні державного механізму, здійснюють спільні дії у формі адміністративного договору.

6. Формальневизначене, загальнообов'язкове правило поведінки, встановлене та охороняєме державою, метою якого є регулювання суспільних відносин, що виникають, змінюються і припиняються у сфері забезпечення органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також в процесі державного і самоврядного управління в сферах соціально-економічного й адміністративно-політичного розвитку та охорони громадянського порядку, - це...

а) адміністративно-правова норма;

б) адміністративно-правові інститути;

в) система адміністративного права.

7. Частина норми, в якій сформульоване саме правило поведінки (обов'язок отримати паспорт, подати до податкової адміністрації декларацію про доходи), - це...

а) гіпотеза;

б) диспозиція;

в) санкція.

8. Частина норми, в якій вказується на захід впливу з боку держави у випадку порушення правил передбачених нормою, - це...

а) гіпотеза;

б) диспозиція;

в) санкція

9. Частина норми, в якій сформульована умова за якою ця норма буде здійснюватися, - це...

а) гіпотеза;

б) диспозиція;

в) санкція.

10. Метод впливу адміністративно-правових норм на суспільні відносини має:

а) імперативний характер;

б) диспозитивний характер;

в) рекомендаційний характер.

11. Різновид юридичних відносин, які виникають на основі адміністративно-правових норм, формально закріплених у правових актах, вони виявляють себе переважно у вигляді відносин право-регулятивних та правоохоронних, мають організаційний та виконавчо-розпорядчий характер, захищені державним примусом, - це...

а) конституційно-правові відносини;

б) адміністративно-правові відносини;

в) кримінально-правові відносини.

12. В залежності від функцій, які виконуються адміністративно-правові відносини бувають:

а) регулятивні, правоохоронні;

б) вертикальні, горизонтальні;

в) зовнішні, внутрішні.

13. За адміністративно-правовим статусом суб'єктів, що беруть участь у правовідносинах адміністративно-правові відносини бувають:

а) регулятивні, правоохоронні;

б) вертикальні, горизонтальні;

в) зовнішні, внутрішні.

14. За направленістю адміністративно-правові відносини бувають:

- а) регулятивні, правоохоронні;
- б) вертикальні, горизонтальні;
- в) зовнішні, внутрішні.

15. За майновою належністю адміністративно-правові відносини бувають:

- а) регулятивні, правоохоронні;
- б) у сфері загального управління, у сфері галузевого управління;
- в) майнові, немайнові.

2. Завдання на перерахування:

- методи адміністративно-правового регулювання;
- норми, які входять до Загальної частини адміністративного права;
- джерела адміністративного законодавства;
- складові елементи адміністративно-правової норми;
- функції адміністративно-правових норм;
- особливості адміністративно-правових норм;
- види адміністративно-правових норм за наступними критеріями:
 - за спрямованістю змісту;
 - за функціональним призначенням;
 - за формою припису;
 - за адресатом;
 - за змістом;
 - за межами дій
 - за ступенем загальності;
 - за повнотою викладення змісту;
 - за юридичною силою нормативних актів, в яких вони зафіксовані;
- особливості адміністративно-правових відносин;
- види адміністративно-правових відносин за наступними критеріями:
 - за функціональним призначенням;
 - за адміністративно-правовим статусом суб'єктів;
 - за способом регулювання;
 - за майновою належністю;
 - за характером взаємодії;
 - за галузевою належністю;
 - за змістом;
 - за галузевою діяльністю;
 - за спрямованістю;
 - за механізмом захисту

3. Завдання на порівняння:

- адміністративне право і кримінальне право;
- адміністративне право і конституційне право;
- адміністративне право і цивільне право;
- адміністративне право і трудове право;
- адміністративне право і фінансове право;
- законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти;
- систематизація і кодифікація адміністративного законодавства;
- матеріальні і процесуальні адміністративно-правові норми;
- відсильні і бланкетні адміністративно-правові норми;
- регулятивні і правоохоронні адміністративно-правові норми;
- заборонні і дозвільні адміністративно-правові норми; виконання і використання адміністративно-правових норм;
- додержання і застосування адміністративно-правових норм;
- гіпотеза і диспозиція адміністративно-правової норми;

– диспозиція і санкція адміністративно-правової норми;
– дії та події як юридичні факти, що породжують, змінюють або припиняють адміністративно-правові відносини.

4. Продовжить думку:

Адміністративне право – це сукупність правових норм, які регулюють ...

Загальна частина адміністративного права об'єднує норми, які визначають (регулюють) ...

Джерела адміністративного права – це ...

За спрямованістю змісту адміністративно-правові норми поділяються

на: ...

Кодекс адміністративного судочинства України був прийнятий ..., набрав чинності ...

За змістом адміністративно-правові норми поділяються на: ...

Гіпотеза адміністративно-правової норми – це ...

Застосування адміністративно-правових норм – це ...

Для виникнення адміністративно-правових відносин потрібна наявність ...

Адміністративно-правові відносини традиційно складаються із ...

Практичне заняття № 8, 9

Тема 6. Органи виконавчої влади як суб'єкти адміністративного права

Час: 4 години

Мета заняття: формування знань про систему органів виконавчої влади.

План

1. Поняття, сутність та ознаки виконавчої влади
2. Поняття та ознаки органів виконавчої влади
3. Види органів виконавчої влади

Освоїти термінологічні дефініції: Поняття і правовий статус органу виконавчої влади. Принципи побудови системи органів виконавчої влади. Види органів виконавчої влади. Повноваження Президента України у сфері виконавчої влади. Кабінет Міністрів України. Центральні органи виконавчої влади України. Місцеві державні адміністрації.

Рекомендована література: 1, 5, 6, 7 11

Методичні рекомендації:

1. Поняття, сутність та ознаки виконавчої влади

Виконавча влада – це носій державної виконавчої волі, що реалізує свою компетенцію в закріпленій сфері державного управління і має свій юридичний (нормативно зафіксований) статус державного органу.

Визначаючи ознаки виконавчої влади, слід зазначити, що основними ознаками соціальної влади є те, що вона: виявляється через соціальне управління; являє собою особливий вид відносин між членами суспільства, їх об'єднаннями; забезпечує прояв і домінування єдиної волі, здатної організувати (об'єднувати і спрямовувати) вольові зусилля різних осіб з метою задоволення колективних потреб; здійснюється за допомогою механізму, що складається з таких прийомів і засобів впливу, як переконання, примус, стимулювання, норми поведінки.

2. Поняття та ознаки органів виконавчої влади

Серед органів державної влади важливе місце посідають органи виконавчої влади, що здійснюють функції державного управління економічним, соціально-культурним, адміністративно-політичним будівництвом. Кожен з цих органів діє від імені та за дорученням держави, має певний правовий статус, виступає носієм відповідних

повноважень юридично-владного характеру, реалізація яких забезпечує йому досягнення мети виконавчо-розпорядчої діяльності.

Існують такі ознаки органів виконавчої влади:

- орган виконавчої влади являє собою організацію - колектив людей - державних службовців.
- кожен орган виконавчої влади має офіційне найменування та повноваження використовувати різні атрибути з державною символікою.
- вони створюються державою у встановленому законом порядку
- цільовим призначенням цих органів є здійснення виконавчо-розпорядчої (управлінської) діяльності
- кожний орган наділений державно-владними повноваженнями
- діяльність цих органів має вторинний, підзаконний, виконавчо-розпорядчий характер.
- для здійснення своїх завдань і функцій ці органи також наділені правом широкого застосування заходів державного (зокрема, адміністративного) примусу
- органам державної виконавчої влади властива організаційно-структурна відокремленість та оперативна самостійність дій у певних територіальних межах чи галузях.
- кожен орган державної виконавчої влади є суб'єктом державної власності
- має статус юридичної особи
- у системі цих органів наявна ієрархічна підпорядкованість
- органи виконавчої влади знаходяться під загальним контролем законодавчої влади і прямим контролем президента України.
- управлінській діяльності органу виконавчої влади властивий зовнішній характер
- управлінська діяльність органу виконавчої влади має безперервний характер
- органу управління властиві специфічні трудові відносини
- правове становище, завдання, функції, в цілому правовий статус органів державної виконавчої влади визначаються, відповідно, конституцією України, окремими законами, підзаконними актами, у т.ч. указами президента України.

3. Види органів виконавчої влади

Від обсягу і характеру компетенції:

- загальної компетенції;
- галузевої компетенції;
- спеціальної компетенції (міжгалузевої).

Від порядку вирішення питань:

- єдиноначальні (міністерства, комітети та ін.);
- колегіальні (КМУ);

Від предмета спрямованості компетенції:

- органи управління економічною сферою;
- органи управління соціально-культурною сферою;
- органи управління адміністративно-політичною сферою;

Від обсягу повноважень по території:

- центральні (КМУ, міністерства, комітети);
- місцеві (державні адміністрації);

Від характеру повноважень: міністерства, державні комітети (державні служби), центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом;

За місцем в системі органів виконавчої влади: вищі та нижчі.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке державна виконавча влада?
2. Назвіть основні ознаки органів виконавчої влади.
3. Назвіть види органів виконавчої влади в залежності від обсягу повноважень по території.
4. Назвіть види органів виконавчої влади в залежності від характеру повноважень.
5. Назвіть види органів виконавчої влади в залежності від обсягу і характеру компетенції.

Теми для доповідей :

1. Основні форми діяльності органів виконавчої влади
2. Кабінет Міністрів України.
3. Центральні органи виконавчої влади.
4. Президент України.

Завдання:

1. Самостійно розглянути наступні теоретичні питання:

- 1.1. Органи місцевого самоврядування
- 1.2. Поняття, юридичне значення і види юридичних актів управління. Вимоги, що висуваються до юридичних актів управління.
- 1.3. Дія юридичних актів управління. Порядок підготовки, видання, припинення, зміни, зупинення і скасування актів управління.

1. Дайте відповіді на наступні тестові запитання:

1. Носій державної виконавчої волі, що реалізує свою компетенцію в закріпленій сфері державного управління і має свій юридичний (нормативно зафіксований) статус державного органу, - це...
 - а) державна виконавча влада;
 - б) законодавча влада;
 - в) судова влада.
2. Державна виконавча влада здійснює:
 - а) організаційно-управлінську функцію державної влади;
 - б) охоронну функцію;
 - в) виховну функцію.
3. Відносна самостійність у системі єдиної державної влади; організаційний характер впливу на суспільні відносини; організаційна оформленість її носіїв (суб'єктів), - це...
 - а) функції виконавчої влади;
 - б) ознаки виконавчої влади;
 - в) принципи виконавчої влади.
4. Виконавча влада здійснюється:
 - а) будь-якими суб'єктами правовідносин;
 - б) спеціально утвореними і підготовленими суб'єктами;
 - в) жодна відповідь не є правильною.
5. Що належить до ознак виконавчої влади:
 - а) наділена владними повноваженнями;
 - б) організаційно-ієрархічна і юридична підвладність;
 - в) обидві відповіді є правильними.

6. Органи, що створюються державою у встановленому законом порядку спеціально для здійснення її управлінських функцій:
- а) органи законодавчої влади;
 - б) органи виконавчої влади;
 - в) суди.
7. Управлінські функції держави – це...
- а) видання законів;
 - б) забезпечувати фактичну реалізацію державної влади;
 - в) здійснення правосуддя.
8. Реалізуючи свою компетенцію органи виконавчої влади мають повноваження розпоряджатися з конкретних питань та приймати:
- а) закони;
 - б) підзаконні нормативно-правові акти;
 - в) жодна відповідь не є правильною.
9. Орган державної виконавчої влади є суб'єктом:
- а) державної власності;
 - б) приватної власності;
 - в) спільної сумісної власності.
10. Чи наділені органи виконавчої влади правом широкого застосування заходів державного примусу?
- а) так;
 - б) ні;
 - в) ні, але існують поодинокі випадки застосування таких заходів.
11. В залежності від обсягу і характеру компетенції органи виконавчої влади класифікуються на:
- а) загальної, галузевої, спеціальної компетенції (міжгалузеві);
 - б) єдиноначальні (міністерства, комітети та ін.), колегіальні (КМУ);
 - в) органи управління економічною сферою, органи управління соціально-культурною сферою, органи управління адміністративно-політичною сферою.
12. Від порядку вирішення питань органи виконавчої влади класифікуються на:
- а) загальної, галузевої, спеціальної компетенції (міжгалузеві);
 - б) єдиноначальні (міністерства, комітети та ін.), колегіальні (КМУ);
 - в) органи управління економічною сферою, органи управління соціально-культурною сферою, органи управління адміністративно-політичною сферою.
13. Від предмета спрямованості компетенції органи виконавчої влади класифікуються на:
- а) загальної, галузевої, спеціальної компетенції (міжгалузеві);
 - б) єдиноначальні (міністерства, комітети та ін.), колегіальні (КМУ);
 - в) органи управління економічною сферою, органи управління соціально-культурною сферою, органи управління адміністративно-політичною сферою.
14. Від обсягу повноважень по території органи виконавчої влади класифікуються на:
- а) центральні (КМУ, міністерства, комітети), місцеві (державні адміністрації);
 - б) міністерства, державні комітети (державні служби), центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом;
 - в) вищі та нижчі.
15. За місцем в системі органів виконавчої влади вони класифікуються на:
- а) центральні (КМУ, міністерства, комітети), місцеві (державні адміністрації);
 - б) міністерства, державні комітети (державні служби), центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом;
 - в) вищі та нижчі.

2. Завдання на перерахування:

- органи виконавчої влади України;
- органи місцевого самоврядування в Україні;
- складові елементи адміністративної правосуб'єктності;
- елементи адміністративно-правового статусу Кабінету Міністрів України;
- центральні органи виконавчої влади України;
- міністерства України;
- центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом;
- державні комітети України;
- повноваження Кабінету Міністрів України;
- функції Кабінету Міністрів України;
- склад колегії центрального органу виконавчої влади України;
- нормативні акти, які приймає Кабінет Міністрів України;
- нормативні акти, які приймають центральні органи виконавчої влади України;
- повноваження міністерств;
- основні завдання місцевих державних адміністрацій;
- повноваження Президента України;
- повноваження Президента України у сфері виконавчої влади;
- повноваження Секретаріату Президента України;
- повноваження Ради національної безпеки і оборони України;

3. Завдання на порівняння:

- міністерство і державний комітет;
- повноваження Кабінету Міністрів України та Президента України;
- структуру міністерства та державного комітету України;
 - повноваження першого віце-прем'єр-міністра та віце-прем'єр-міністра України;
- повноваження Прем'єр-міністра України та Президента України;

4. Продовжить думку:

Стаття ... Конституції України визначає місце Кабінету Міністрів України в системі органів виконавчої влади.

Кабінет Міністрів України – ... орган ... компетенції.

Центральні органи виконавчої влади – міністерства ...

Склад місцевих державних адміністрацій формують ...

Президент України є ... держави, ... державного суверенітету, ...

5. Заповніть таблицю:

Повноваження Президента України	Компетенції Кабінету Міністрів України	Компетенції центральних органів виконавчої влади України

6. Заповніть таблицю:

Міністерства України		Державні і національні служби України		Державні і національні агентства	
Поняття	Види	Поняття	Види	Поняття	Види

Змістовий модуль 2. «Особливості правового регулювання публічного управління»

Практичне заняття № 10

Тема 7. Громадяни України як суб'єкти адміністративного права

Час: 2 години

Мета заняття: формування знань про основні права та обов'язки громадян у сфері виконавчої влади.

План

1. Основи адміністративно-правового статусу громадян
2. Права й обов'язки громадян у сфері виконавчої влади
3. Звернення громадян

Освоїти термінологічні дефініції: адміністративно-правовий статус, адміністративна правоздатність, адміністративна дієздатність, адміністративна правосуб'єктність, адміністративна деліктоздатність, права, обов'язки, законні інтереси, гарантії, громадянство, іноземний громадянин, особа без громадянства, біженець, об'єднання громадян, громадська організація, політична партія, підприємство, установа, організація.

Рекомендована література: 1, 10, 11,12

Методичні рекомендації:

1. Основи адміністративно-правового статусу громадян

Адміністративно-правовий статус громадянина України є складовою частиною його загального статусу, встановленого Конституцією України, Законом України «Про громадянство України» та іншими законодавчими актами України.

Правовий статус громадянина включає:

- основні (невід'ємні) права (або права й свободи людини і громадянина);
- комплекс прав і обов'язків, закріплених Конституцією України, нормами різних галузей права, в тому числі адміністративно-правовими нормами;
- гарантії реалізації цих прав і обов'язків, а також механізм їх охорони державою.

Адміністративно-правовий статус громадянина України встановлюється обсягом і характером його адміністративної правосуб'єктності, яку становлять адміністративна правоздатність і адміністративна дієздатність.

2. Права й обов'язки громадян у сфері виконавчої влади

За своїм змістом права громадян можна поділити на три групи:

1) *на участь у державному управлінні та соціально-політичну активність*: право на державну службу, внесення пропозицій, одержання необхідної інформації та документів у встановленій формі, проведення зборів, мітингів, демонстрацій, створення громадських об'єднань чи належність до них тощо;

2) *на одержання допомоги від відповідних компетентних організацій*: право на медичну, санітарно-епідеміологічну допомогу, безкоштовне користування благами (бібліотеками, парками тощо), користування транспортом, одержання оплатних та інших послуг;

3) *на права, які захищають*: в адміністративному порядку (адміністративна скарга, адміністративно-юрисдикційне провадження), судовому порядку (скарга, позов), громадянин особисто (необхідна оборона).

Обов'язки громадян у сфері державного управління можна поділити на дві групи.

1) Перша група – це так звані *абсолютні обов'язки*, які не залежать від конкретних обставин і впливають із норм Основного Закону та законодавчих актів держави. До них належать обов'язки: дотримуватися Конституції та законів України, державної дисципліни; охороняти інтереси держави, сприяти зміцненню її могутності й авторитету; захищати Батьківщину; оберігати природу, охороняти її багатства; сплачувати податки; сприяти охороні громадського порядку; оберігати історичні пам'ятки та інші культурні цінності.

2) Другу групу становлять *відносні обов'язки*, які виникають із правомірних, а в деяких випадках – неправомірних дій, спрямованих на придбання будь-яких прав чи їх збереження. Такі обов'язки не є постійними – права абітурієнта, власника транспортних засобів, читача бібліотеки тощо.

3. Звернення громадян

Відповідно до ст. 40 Конституції України всі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення й дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Через звернення громадян втілюється в життя один із конституційних принципів – участі громадян в управлінні державними та громадськими справами. Звернення є також важливою формою контролю за законністю діяльності державних органів і органів місцевого самоврядування, забезпечення прав і свобод громадян.

Питання практичної реалізації права на звернення врегульовано Законом України «Про звернення громадян».

Питання для самоконтролю:

1. Що таке адміністративно-правовий статус?
2. Що таке адміністративна правоздатність.
3. Що таке адміністративна дієздатність.
4. Назвіть права громадян у сфері виконавчої влади
5. Назвіть обов'язки громадян у сфері виконавчої влади.

Теми для доповідей :

1. Право на свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні.

2. Право на організацію і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій.
3. Право на свободу совісті, освіти, охорону здоров'я

Завдання:

1. Самостійно розглянути наступні теоретичні питання:

- 1.1. Основні права, свободи та обов'язки іноземних громадян та осіб без громадянства, що проживають в Україні.
- 1.2. Загальні положення про імміграцію в Україну іноземців та осіб без громадянства

1. Дайте відповіді на наступні тестові запитання:

1. Здатність бути носієм прав і обов'язків у сфері державного управління і виникає в громадян з моменту народження й припиняється з їхньою смертю, - це...
 - а) адміністративна правосуб'єктність;
 - б) адміністративна правоздатність;
 - в) адміністративна дієздатність.
2. Здатність своїми діями здійснювати надані права, виконувати встановлені обов'язки й нести юридичну відповідальність за свою поведінку, наступає вона у фізичних осіб з досягненням певного віку, - це...
 - а) адміністративна правосуб'єктність;
 - б) адміністративна правоздатність;
 - в) адміністративна дієздатність.
3. Юридична чи фізична особа, що є носієм прав і обов'язків у сфері державного управління, передбачених адміністративно-правовими нормами, та має здатність надані права реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати, - це...
 - а) суб'єкти адміністративного права;
 - б) об'єкти адміністративних правовідносин;
 - в) зміст адміністративних правовідносин.
4. Який елемент адміністративної правосуб'єктності належить фізичним особам від народження та не може бути відчуженим?
 - а) адміністративна правоздатність
 - б) адміністративна дієздатність
 - в) адміністративна деліктоздатність
5. У чому полягає адміністративна дієздатність?
 - а) це фактична можливість бути суб'єктом адміністративного права, мати права й обов'язки адміністративно-правового характеру
 - б) це спроможність своїми діями набувати та здійснювати права й виконувати обов'язки адміністративно-правового характеру
 - в) це спроможність нести адміністративну відповідальність за свої дії.
6. Що слід розуміти під поняттям «суб'єктивне право»?
 - а) міру необхідної поведінки особи
 - б) систему загальнообов'язкових норм, що мають формальний вираз, встановлюються та гарантуються державою з метою впорядкування суспільних відносин
 - в) гарантовану законом міру можливої або дозволеної поведінки громадянина
7. Права й обов'язки громадян у тій або іншій сфері або галузі або групі галузей управління, - це...
 - а) загальні права та обов'язки громадян
 - б) спеціальні права та обов'язки громадян
 - в) особливі права та обов'язки громадян.
8. Особа, яка не є громадянином України і внаслідок цілком обґрунтованих побоювань

стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань, перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, - це...

- а) іноземець;
- б) особа без громадянства;
- в) біженець.

9. Права, реалізація яких залежить лише від волевиявлення громадянина:

- а) абсолютні;
- б) відносні;
- в) деліктні.

10. Обов'язки, які покладені на громадянина у зв'язку з його протиправною поведінкою і полягають, власне, в обов'язку суб'єкта зазнати певних обмежень своїх прав та свобод, в якості покарання (не в кримінальному його значенні) за вчинений проступок називаються:

- а) абсолютні;
- б) відносні;
- в) деліктні.

11. Яка стаття Конституції України закріплює право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення й дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк?

- а) ст.2;
- б) ст. 32;
- в) ст. 40.

12. Питання практичної реалізації права на звернення врегульовано:

- а) ЗУ «Про звернення громадян»;
- б) ЗУ «Про громадянство»;
- в) ЗУ «Про державну службу».

13. Звернення громадян, де висловлюються поради, рекомендації щодо діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин і умов життя громадян, удосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави й суспільства, - це...

- а) пропозиція (зауваження);
- б) заява (клопотання);
- в) скарга.

14. Звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією і чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності, - це...

- а) пропозиція (зауваження);
- б) заява (клопотання);
- в) скарга.

15. звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого

самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб,
- це...

- а) пропозиція (зауваження);
- б) заява (клопотання);
- в) скарга.

2. Завдання на перерахування:

- основні характеристики адміністративної правоздатності;
- основні характеристики адміністративної дієздатності
- права громадян у сфері виконавчої влади
- обов'язки громадян у сфері виконавчої влади
- види звернень громадян
- обмеження для іноземців та осіб без громадянства.

3. Завдання на порівняння:

- адміністративна правоздатність і адміністративна деліктоздатність;
- адміністративно-правовий статус громадянина України та іноземного громадянина;
- адміністративно-правовий статус громадянина України та особи без громадянства;
- адміністративно-правовий статус підприємств та установ;
- адміністративно-правовий статус підприємств та об'єднань громадян.
- скарга і клопотання
- пропозиція і клопотання
- права та обов'язки громадян у сфері виконавчої влади

4. Продовжить думку:

Адміністративна дієздатність – це ...

Закон передбачає можливість обмеження дієздатності осіб ...

Адміністративна деліктоздатність осіб виникає з ...

Абсолютні обов'язки громадянина – це ...

Статус біженця втрачається, якщо особа ...

5. Заповніть таблицю:

Права громадян у сфері виконавчої влади	Обов'язки громадян у сфері виконавчої влади

6. Заповніть таблицю:

Пропозиція (зауваження)	Заява (клопотання)	Скарга

7. Робота з нормативно-правовим актом

Розібрати Розділи II, III ЗУ «Про звернення громадян»

Практичне заняття № 11,12

Тема 8. Державна служба та служба в органах місцевого самоврядування в Україні

Час: 4 години

Мета заняття: формування знань про особливості державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні.

План

1. Поняття, ознаки та принципи державної служби
2. Правове регулювання державної служби
3. Права та обов'язки державних службовців
4. Обмеження та заборони, що встановлюються для державних службовців

Форми Освоїти термінологічні дефініції: Державна служба, державний службовець, посадова особа, представник влади, політична посада, посада, чин, ранг, категорія, службова кар'єра, конкурс, корупція, корупційне діяння, відставка, дипломатична служба, цивільна служба, мілітаризована служба, служба в органах місцевого самоврядування, патронатна служба, стажування, підвищення кваліфікації, державний кадровий резерв.

Рекомендована література: 1, 8, 11, 12

Методичні рекомендації:

1. Поняття, ознаки та принципи державної служби

Ознаки державної служби:

- це різновид державної, суспільно-корисної діяльності;
- здійснюється на професійній основі особами, які обіймають посади в державних органах;
- спрямована на практичне виконання завдань та функцій держави;
- за виконану роботу особи отримують державну платню.

Принципи державної служби:

- верховенства права;
- гуманізму і соціальної справедливості;
- професіоналізму, компетентності, ініціативності, чесності, відданості справі;
- забезпечення рівного доступу до державної служби;
- політичної неупередженості;
- демократизму і законності;
- пріоритету прав людини і громадянина;
- персональної відповідальності за виконання службових обов'язків і дисципліни;
- прозорості та стабільності;
- доброчесності;
- змінюваність державних службовців.

2. Правове регулювання державної служби

Щодо правового регулювання державної служби необхідно зазначити, що її джерелами є: Конституція України; Закони України: «Про державну службу», «Про Президента України», «Про Кабінет Міністрів України», «Про прокуратуру», «Про запобігання корупції» тощо; Положення, затверджені постановами Кабінету Міністрів України; Укази Президента України; Накази керівників центральних органів виконавчої влади, які врегульовують деякі питання державної служби в органах, їм підпорядкованим.

3. Права та обов'язки державних службовців

Державний службовець – це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державно-го органу, а також дотримується принципів державної служби.

Основні права державних службовців: користуватися правами і свободами, які гарантуються громадянам України Конституцією і законами України; брати участь у розгляді питань і прийнятті в межах повноважень рішень; одержувати від державних органів, підприємств, установ, організацій, органів місцевого самоврядування необхідну інформацію з питань, що належать до їх компетенції; на повагу особистої гідності, справедливе і шанобливе ставлення до себе з боку керівників, співробітників і громадян; вимагати затвердження керівником чітко визначеного обсягу службових повноважень за посадою службовця; на оплату праці; безперешкодно ознайомлюватись з матеріалами, що стосуються проходження ним державної служби, в необхідних випадках давати особисті пояснення; на просування по службі з урахуванням кваліфікації та здібностей, сумлінного виконання своїх службових обов'язків, участь у конкурсах на заміщення посад більш високої категорії; вимагати службового розслідування з метою зняття безпідставних, на думку службовця, звинувачень або підозри; на здорові, безпечні та належні умови праці; на соціальний і правовий захист відповідно до його статусу; захищати свої законні права та інтереси у вищих державних органах та у судовому порядку.

Основні обов'язки державних службовців: дотримання Конституції України та інших актів законодавства України; забезпечення ефективної роботи та виконання завдань державних органів відповідно до їх компетенції; недопущення порушень прав і свобод людини та громадянина; безпосереднє виконання покладених на них службових обов'язків, своєчасне і точне виконання рішень державних органів чи посадових осіб, розпоряджень і вказівок своїх керівників; збереження державної таємниці, інформації про громадян, що стала їм відома під час виконання обов'язків державної служби, а також іншої інформації, яка згідно з законодавством не підлягає розголошенню; постійне вдосконалення організації своєї роботи і підвищення професійної кваліфікації; сумлінне виконання своїх службових обов'язків, ініціатива і творчість у роботі.

4. Обмеження та заборони, що встановлюються для державних службовців

Обмеження при прийнятті на службу є традиційними. Зокрема не можуть бути обраними або призначеними на посаду особи, які: визнані у встановленому порядку недієздатними; мають судимість, що є несумісною із заняттям посади; у разі прийняття на службу будуть безпосередньо підпорядковані або підлеглі особам, які є близькими родичами чи свояками.

Крім того державний службовець повинен: сумлінно виконувати свої службові обов'язки; шанобливо ставитися до громадян, керівників і співробітників, дотримуватися високої культури спілкування; не допускати дій і вчинків, які можуть зашкодити інтересам державної служби та негативно вплинути на репутацію державного службовця.

Державному службовцю забороняється: брати участь у страйках, у діях, що суперечать національним інтересам України, ускладнюють функціонування державних органів; вчиняти дії, що можуть бути розцінені як використання свого службового становища в корисливих цілях у власних інтересах, а також дії, які

відповідно до чинного законодавства вважаються корупційними; виявляти всупереч інтересам справи упередженість або прихильність до будь-якого підприємства, установи, організації, органу, об'єднання громадян або конкретної особи.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняттю «Державний службовець».
2. Назвіть основні принципи державної служби.
3. Назвіть основні ознаки державної служби.
4. Якими нормативно-правовими актами регламентується діяльність державної служби?
5. Які обмеження та заборони передбачені для державних службовців?

Теми для доповідей :

1. Робочий час і час відпочинку державного службовця, відпустки.
2. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність державних службовців.
3. Припинення державної служби
4. Особливості проходження державної служби в окремих державних органах.
Патронатна служба

Завдання:

1. Самостійно розглянути наступні теоретичні питання:

- 1.1. Особливості проходження служби державними службовцями.
- 1.2. Призначення на посаду державного службовця.
- 1.3. Службова кар'єра.

1. Дайте відповіді на наступні тестові запитання:

1. Професійне здійснення за дорученням держави громадсько-корисної діяльності особами, які обіймають посади в державних організаціях це державна служба в:
а) в соціальному аспекті;
б) політичному аспекті;
в) правовому аспекті.
2. Діяльність з реалізації державної політики, досягнення відпрацьованих усіма політичними силами державно-політичних цілей і завдань у суспільстві і державі це державна служба в:
а) в соціальному аспекті;
б) політичному аспекті;
в) правовому аспекті.
3. Юридичне встановлення державно- службових відносин, при реалізації яких і досягається практичне виконання посадових обов'язків, повноважень службовців і компетенції державних органів це державна служба в:
а) в соціальному аспекті;
б) політичному аспекті;
в) правовому аспекті.
4. Верховенство права – це...
а) функції державної служби;
б) ознаки державної служби;
в) принципи державної служби.
5. Що не належить до ознак державної служби:
а) гуманізм;

- б) спрямована на практичне виконання завдань та функцій держави;
 - в) за виконану роботу особи отримують державну платню.
6. Конституцію України, Кодекс про адміністративні правопорушення України, Постанови та розпорядження Верховної Ради України, - це...
- а) джерела адміністративного права;
 - б) система адміністративного права;
 - в) принципи адміністративного права.
7. Конституція України; Закони України: «Про державну службу», «Про Президента України» - який з перерахованих нормативно-правових актів має найвищу юридичну силу:
- а) Конституція України;
 - б) ЗУ «Про державну службу»;
 - в) ЗУ «Про Президента України».
8. Основним законодавчим актом у сфері державної служби є:
- а) ЗУ «Про прокуратуру»;
 - б) ЗУ «Про державну службу»;
 - в) ЗУ «Про Президента України».
9. Новий закон «Про державну службу» був прийнятий:
- а) у 1993 році;
 - б) у 2015 році;
 - в) у 2017 році.
10. Розділ I. ЗУ «Про державну службу» називається:
- а) Загальні положення;
 - б) Службова дисципліна;
 - в) Вступ на державну службу.
11. Громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби, - це...
- а) приватний підприємець;
 - б) державний службовець;
 - в) юридична особа.
12. Брати участь у розгляді питань і прийнятті в межах повноважень рішень належить до:
- а) прав державних службовців;
 - б) обов'язків державних службовців;
 - в) відповідальності державних службовців.
13. Додержання Конституції України та інших актів законодавства України належить до:
- а) прав державних службовців;
 - б) обов'язків державних службовців;
 - в) відповідальності державних службовців.
14. Збереження державної таємниці належить до:
- а) прав державних службовців;
 - б) обов'язків державних службовців;
 - в) відповідальності державних службовців.
15. У разі одержання доручення, яке суперечить чинному законодавству, державний

службовець зобов'язаний:

- а) невідкладно в письмовій формі доповісти про це посадовій особі, яка дала доручення;
- б) невідкладно в письмовій формі доповісти про це посадовій особі, яка дала доручення, а у разі наполягання на його виконанні – повідомити вищу за посадою особу;
- в) виконувати доручення.

16. Відповідальність, яка настає при порушенні державним службовцем обов'язків додержання дисципліни праці, правил внутрішнього розпорядку органу державної влади, за невиконання або недостатнє виконання службових обов'язків – це...

- а) дисциплінарну,
- б) цивільно-правову,
- в) адміністративну та кримінальну відповідальність.

17. Відповідальність, яка настає при порушенні загальнообов'язкових правил і норм, чинних у народному господарстві, соціальній сфері, управлінні – це...

- а) дисциплінарну,
- б) цивільно-правову,
- в) адміністративну.

18. Випробувальний термін при прийнятті на державну службу може тривати максимально:

- а) 6 місяців;
- б) 2 місяці;
- в) 1 місяць.

19. Граничний вік перебування на державній службі становить:

- а) 65 років;
- б) 50 років для жінок та 60 років для чоловіків;
- в) це питання вирішується в залежності від категорії посади.

20. Підставами для відставки державного службовця є:

- а) Стан здоров'я, що перешкоджає виконанню службових повноважень;
- б) Принципова незгода з рішенням державного органу чи посадової особи;
- в) всі відповіді є правильними.

2. Завдання на перерахування:

- принципи на яких ґрунтується державна служба;
- види державних службовців за:
 - характером та обсягом службових повноважень;
 - характером та обсягом владних повноважень;
 - за видами служби, на якій особи перебувають;
 - за розподілом державної влади;
- типи посад;
- права державних службовців;
- основні обов'язки державних службовців;
- обмеження загального та спеціального характеру, які передбачені стосовно державних службовців;
- заходи відповідальності, що можуть застосовуватись до державних службовців;
- заходи заохочення, що можуть застосовуватись до державних службовців;
- категорії державних службовців;
- ранги державних службовців;
- підстави відставки державного службовця;
- принципи, на яких базується служба в органах місцевого самоврядування;
- особливості дипломатичної служби;

- особливості служби в органах місцевого самоврядування;
- види посад в органах місцевого самоврядування;
- види корупційних порушень (діянь);
- способи вступу на державну службу;
- вимоги, що пред'являються до претендента на державну службу;
- етапи проходження державної служби;
- підстави припинення державної служби;
- ознаки державної служби;
- обмеження, пов'язані з прийняттям на службу в органах місцевого самоврядування.

3. Завдання на порівняння:

- посадові особи і представники влади;
- цивільна та мілітаризована державна служба;
- державна служба та служба в органах місцевого самоврядування;
- політичні та адміністративні посади;
- адміністративні та патронатні посади;
- обмеження загального та спеціального характеру, передбачені стосовно державних службовців.

4. Продовжить думку:

У світі існують ... моделі державної служби.

Представник влади – це ...

Штат – це ...

В органах державної влади виокремлюються такі три типи посад: політичні ,

...

За порушення правових норм державні службовці несуть ... відповідальність.

Окрім дисциплінарних стягнень, передбачених КЗпП України, до державних службовців можуть застосовуватися ...

Підвищення кваліфікації державних службовців відбувається постійно, але ...

Рішення про прийняття відставки приймається у ... строк.

Граничний вік перебування на державній службі становить ...

Правовий статус державного службовця нерозривно пов'язаний із ... визначає такі його аспекти ...

5. Заповніть таблицю:

Права державних службовців	Обов'язки державних службовців

6. Заповніть таблицю:

Дисциплінарна відповідальність державних службовців	Матеріальна відповідальність державних службовців

7. Робота з нормативно-правовим актом

Розібрати основні розділи ЗУ «Про державну службу»

Практичне заняття № 13

Тема 9. Форми та методи державного управління

Час: 2 години

Мета заняття: формування знань про основні форми і методи управління.

План

1. Поняття і види форм державного управління
2. Поняття і види методів державного управління
3. Поняття й ознаки адміністративно-правового примусу

Освоїти термінологічні дефініції: Соціальне управління, державне управління, принцип державного управління, функція державного управління, форма державного управління, метод державного управління, правова форма державного управління, неправова форма державного управління, адміністративний метод, економічний метод, нагляд, контроль, переконання, примус, правовий акт державного управління, дефектний акт державного управління, нікчемний акт державного управління, оспорюваний акт державного управління, організаційні дії, матеріально-технічні операції, адміністративний договір, адміністративні (управлінські) послуги, ревізія, перевірка, виконавча влада.

Рекомендована література: 1, 11,15, 16, 17

Методичні рекомендації:

1 Поняття і види форм державного управління

Форма управління – це зовнішній вияв конкретних дій, які здійснюють органи виконавчої влади для реалізації поставлених перед ними завдань.

Прийнято розрізняти чотири форми управлінської діяльності:

- видання нормативних актів управління;
- видання індивідуальних (ненормативних, адміністративних) актів управління;
- проведення організаційних заходів;
- здійснення матеріально-технічних операцій.

Є й інший схематичний варіант класифікації форм управлінської діяльності, а саме: а) правові форми, пов'язані з встановленням і застосуванням норм права, наприклад, видання нормативних та індивідуальних актів управління; б) неправові форми, тобто проведення тих чи інших управлінських дій, безпосередньо не пов'язаних з прийняттям юридичних актів управління, наприклад, проведення організаційних заходів і здійснення матеріально-технічних операцій.

2. Поняття і види методів державного управління

Під методом державного управління необхідно розуміти засоби практичної реалізації завдань та функцій виконавчої діяльності органів управління, або інакше спосіб здійснення управлінських функцій, впливу суб'єкта управління на об'єкт (колектив, групу осіб чи одну особу).

Усі методи, які використовуються в процесі управління, практично пов'язані між собою, доповнюють один одного, використовуються в органічній єдності.

Взагалі методи управління можна умовно поділити на:

- методи пізнання (пізнавально-програмуючі);
- методи впливу (організаційно-регулюючі).

Під методами пізнання необхідно вважати способи, шляхи дослідження стану реальних об'єктів (процесів, явищ), перспективи їх змін та наукового обґрунтування застосування методів впливу на ці об'єкти з метою їх регулювання. Залежно від ступеня

загальності сфери їхнього застосування прийнято розрізняти загальний, загальнонауковий та спеціально наукові методи.

Організаційно-регулюючі методи управління (методи впливу) - це способи, прийоми організації та регулювання процесів і явищ з метою їх удосконалення. До них належать:

- переконання;
- адміністративні;
- економічні;
- психологічні;
- примус.

3. Поняття й ознаки адміністративно-правового примусу

Державний примус - психологічний або фізичний вплив державних органів (посадових осіб) на певних осіб з метою спонукати, примусити їх виконувати правові норми. Він, як правило, виступає у двох формах: судовій та адміністративній. Використовуються і засоби громадського примусу, які не є державними.

Види державного примусу прийнято розглядати як явища, похідні від існуючих галузей права і властиві цим галузям правопорушення, диференціювати згідно з існуючими правовими галузями.

На цих підставах виділяють: кримінальний примус, цивільно-правовий примус, адміністративний примус.

Адміністративно-правовий примус характеризується тими ж ознаками, які притаманні для державного. Сутність його зводиться до використання державними органами, а в окремих випадках і громадськими об'єднаннями засобів примусового характеру з метою забезпечення належної поведінки людей.

Заходи адміністративного примусу поділяються на три групи:

- заходи адміністративного попередження (адміністративного запобігання);
- запобіжні адміністративні заходи (адміністративного припинення);
- заходи відповідальності за порушення нормативно-правових положень (адміністративні стягнення).

Питання для самоконтролю:

1. Які є види форм державного управління?
2. Дія актів державного управління у часі, просторі та за колом осіб.
3. Адміністративний договір?
4. Чим акти управління відрізняються від цивільно-правових актів?
5. Дайте визначення поняття метод державного управління.
6. Охарактеризуйте заходи адміністративно-процесуального забезпечення
7. Назвіть основні ознаки адміністративно-правового примусу.
8. На які види поділяється адміністративний примус?

Теми для доповідей :

1. Основні принципи державного управління.
2. Соціально-психологічні методи.
3. Організаційні та економічні методи.

Завдання:

1. Самостійно розглянути наступні теоретичні питання:

1.1. Управління внутрішніми справами як самостійна галузь державного управління та його основні принципи.

1. Дайте відповіді на наступні тестові запитання:

1. Цілеспрямована сукупність дій, які забезпечують узгодженість та координацію спільних робіт з метою досягнення суспільно-важливих цілей та вирішення завдань. Виділяють

соціальне, біологічне та технічне (технократичне) управління, - це...

а) управління;

б) регулювання;

в) контроль.

2. Використання об'єктивних законів природи з метою управління біологічними процесами, - це...

а) соціальне управління;

б) біологічне управління;

в) технічне управління.

3. Владні, прийняті згідно з вимогами законів, приписи органів виконавчої влади з питань компетенції усіх органів (посадових осіб), що породжують юридичні наслідки, -

а) методи державного управління;

б) функції державного управління;

в) акти державного управління.

4. Акти, юридична недійсність яких очевидна, недоліки яких скасувати не можна й які не породжують юридичних наслідків називаються:

а) оспорюваними;

б) нікчемними;

в) недемократичними.

5. Акти з помилками, дефектність яких не є очевидною, й які можна скасувати, доопрацювати, привести у відповідність до вимог законодавства називаються:

а) оспорюваними;

б) нікчемними;

в) недемократичними.

6. Застосування окремих прийомів, засобів, що застосовуються суб'єктом управління відносно об'єкта для досягнення поставлених цілей, здійсненні безпосереднього цілеспрямованого впливу на систему управлінських відносин, - це...

а) методи державного управління;

б) функції державного управління;

в) акти державного управління.

7. Активне втручання суб'єкта управління в діяльність підконтрольного об'єкта,- це...

а) контроль;

б) нагляд;

в) регулювання.

8. Пасивний метод управління, що полягає у збиранні потрібних знань про діяльність об'єкта управління й їх оцінки:

а) контроль;

б) нагляд;

в) регулювання.

9. Способи, прийоми організації та регулювання процесів і явищ з метою їх удосконалення – це...

а) організаційно-регулюючі методи управління;

б) методи пізнання;

в) психологічні методи управління.

10. Переконання належить до:

а) організаційно-регулюючих методів управління;

б) методів пізнання;

в) економічних методів управління.

11. Примус – це:

- а) додатковий метод державного управління, психологічний або фізичний вплив державних органів (посадових осіб) на певних осіб з метою змусити їх виконувати приписи правових норм;
- б) система методів правового й неправового характеру, яка здійснюється державними й недержавними органами, й виявляється у застосуванні виховних, заохочувальних, роз'яснювальних заходів з метою формування у громадян розуміння необхідності виконання приписів нормативних актів;
- в) прямий систематичний вплив суб'єкта управління на об'єкт повсякденного оперативного характеру.

12. Заходи, які мають на меті не дозволити скоїтися протиправному вчинку, вони застосовуються, коли правопорушення тільки передбачається належать до:

- а) заходи адміністративного попередження;
- б) запобіжні адміністративні заходи;
- в) заходи відповідальності за порушення нормативно-правових положень.

13. Заходи, які пов'язані з адміністративним проступком і мають на меті, припинити протиправну дію, не допустити нової і забезпечити можливість притягнення правопорушника до відповідальності належать до:

- а) заходи адміністративного попередження;
- б) запобіжні адміністративні заходи;
- в) заходи відповідальності за порушення нормативно-правових положень.

14. Перевірка документів належить до:

- а) заходи адміністративного попередження;
- б) запобіжні адміністративні заходи;
- в) заходи відповідальності за порушення нормативно-правових положень.

15. Адміністративне затримання належить до:

- а) заходи адміністративного попередження;
- б) запобіжні адміністративні заходи;
- в) заходи відповідальності за порушення нормативно-правових положень.

2. Завдання на перерахування:

- специфічні риси державного управління;
 - принципи державного управління;
- соціально-політичні державного управління;
 - організаційні принципи побудови апарату державного управління;
 - організаційні принципи функціонування апарату державного управління;
 - форми державного управління;
 - правові форми державного управління;
 - неправові форми державного управління;
 - функції державного управління;
 - методи державного управління;
 - ознаки методів державного управління;
 - правові акти державного управління;
 - вимоги, що пред'являються до правових актів державного управління;
 - стадії прийняття правових актів державного управління;
 - види дефектних актів правовий акт державного управління.

3. Завдання на порівняння:

- соціально-політичні та організаційні принципи побудови апарату державного управління;
- основні та допоміжні принципи державного управління;
- організаційні принципи побудови та функціонування апарату державного управління;
- правові та неправові форми державного управління;
- адміністративний та трудовий договір;
- адміністративний та цивільно-правовий договір;
- організаційні дії та матеріально-технічні операції;
- структура та процесуальна форма управління;
- регулятивна та правоохоронна форма управління;
- адміністративні та економічні методи управління;
- методи прямого та непрямого впливу;
- загальні та спеціальні методи управління;
- ревізія і перевірка;
- переконання і примус;
- нормативні, індивідуальні і змішані акти державного управління;
- нікчемні та оспорювані акти управління;
- державне управління і виконавча влада.

4. Продовжить думку:

Адміністративний договір – це ...

Соціальне управління прийнято розділяти на: ...

Методи державного управління поділяються на: наукові і ..., демократичні і ..., прямого і ... впливу, загальні і ...

До економічних методів державного управління належать:

Переконання – це ...

Нормативні акти державного управління – це ...

Дефектні акти державного управління поділяються на: ...

Прийняття актів державного управління – це стадійна діяльність, яка включає

...

5. Заповніть таблицю:

Заходи адміністративного попередження	Запобіжні адміністративні заходи	Заходи відповідальності за порушення нормативно-правових положень

Практичне заняття № 14,15

Тема 10. Адміністративна відповідальність

Час: 4 години

Мета заняття: формування знань про поняття та ознаки адміністративної відповідальності, адміністративне правопорушення та адміністративні стягнення.

План

1. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності, її відмінність від інших видів юридичної відповідальності.
2. Адміністративне правопорушення: поняття, юридичний склад та характеристика.

3. Обставини, що звільняють, виключають, пом'якшують та обтяжують адміністративну відповідальність.
4. Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення.

Освоїти термінологічні дефініції: Адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення (проступок), склад адміністративного правопорушення, крайня необхідність, необхідна оборона, деліктоздатність, осудність, об'єкт адміністративного правопорушення, предмет адміністративного правопорушення, об'єктивна сторона адміністративного правопорушення, суб'єкт адміністративного правопорушення, суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення, обставини, що виключають адміністративну відповідальність, обставини, що пом'якшують адміністративну відповідальність, обставини, що обтяжують адміністративну відповідальність, адміністративні стягнення, спеціальний суб'єкт адміністративної відповідальності, попередження, штраф, позбавлення спеціального права, оплатне вилучення предмета, конфіскація, виправні роботи, адміністративний арешт, адміністративне видворення, адміністративна деліктологія, адміністративна деліктність.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 11, 12

Методичні рекомендації:

1. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності, її відмінність від інших видів юридичної відповідальності.

Адміністративній відповідальності, як різновиду юридичної відповідальності, притаманні такі ознаки: 1) має зовнішній характер; 2) застосовується лише за вчинення правопорушення; 3) пов'язана з державним примусом у формах каральних і правовідновлюючих заходів; 4) визначена у нормах права; 5) притягнення правопорушника до відповідальності здійснюється в певному процесуальному порядку; 6) притягнення до відповідальності здійснюється уповноваженими державними органами та посадовими особами; 7) винна у вчиненні правопорушення особа несе певні втрати матеріального та побутового характеру, які передбачені законом.

Адміністративна відповідальність являє собою регламентовані нормами адміністративного права відносини між порушником адміністративно-правової норми та уповноваженим державним органом з приводу скоєного адміністративного правопорушення.

2. Адміністративне правопорушення: поняття, юридичний склад та характеристика.

Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність (стаття 9 КУпАП).

Наявність цих чотирьох ознак і складає фактичні підстави адміністративної відповідальності.

Під протиправністю проступку необхідна розуміти заборону дій, яка передбачена конкретною адміністративною нормою. Тобто проступок спрямований проти норм права, у нашому випадку проти норм, які врегульовуються адміністративною відповідальністю.

Винність означає, що адміністративним проступком може бути тільки дія, яка вчинена особою умисно або з необережності, в межах порушеної норми.

Адміністративна караність проступку, як його ознака полягає в тому, що за його вчинення особа повинна нести лише адміністративну відповідальність. Наслідком вчинення проступку повинна бути негативна реакція з боку державних органів у вигляді застосування до винної особи стягнення, передбаченого адміністративним законодавством. Необхідно зауважити, що з цього правила існують деякі винятки. Наприклад, якщо встановлені правила порушила особа, на яку поширюється дія дисциплінарних статутів (військовослужбовець, працівник органів внутрішніх справ), або

неповнолітній віком від 16 до 18 років, до них застосовується не адміністративне стягнення, а інші заходи впливу. Тобто в цих випадках адміністративна караність проступку відсутня, хоча він і не перестає бути адміністративним.

Суспільна шкідливість (небезпечність, антигромадська спрямованість) як ознака означає, що адміністративний проступок завдає або створює загрозу заподіяння певної шкоди об'єктам адміністративно-правової охорони.

Для того щоб виникли правовідносини відповідальності одних фактичних підстав недостатньо, тому що необхідні ще й правові підстави, якими є конкретні юридичні факти (юридичні підстави), тобто наявність в діях особи складу адміністративного проступку.

Ці ознаки традиційно об'єднуються у чотири групи - ознаки, які характеризують:

- об'єкт проступку;
- об'єктивну сторону;
- суб'єкт проступку;
- суб'єктивну сторону.

3. Обставини, що звільняють, виключають, пом'якшують та обтяжують адміністративну відповідальність.

Обставини, що звільняють від відповідальності в системі вищевказаних проступків застосовуються не часто. Сутність звільнення від адміністративної відповідальності полягає в тому, що винна у скоєнні адміністративного правопорушення особа, у встановленому законом порядку звільняється не тільки від самої міри покарання, а й від інших наслідків можливого покарання.

Згідно із статтею 21 КУпАП до них слід віднести: передачу матеріалів на розгляд товариського суду, громадської організації. При цьому враховуються характер вчиненого проступку, особа правопорушника, а також об'єктивні обставини, що пом'якшують адміністративну відповідальність перелічені в ст.34 КУпАП. При цьому звільнення від відповідальності не передбачає інших її умов або накладення інших видів стягнення передбачених адміністративним законодавством.

В теорії права до обставин, що виключають юридичну відповідальність, деякі фахівці-юристи відносять:

1) необхідну оборону; 2) крайню необхідність; 3) затримання злочинця; 4) виправданий професійний ризик; 5) виконання наказу; 6) виконання професійних функцій; 7) згода потерпілого; 8) виконання службового обов'язку; 9) здійснення свого права тощо.

До обставин, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення відносяться: 1) щире розкаяння винного; 2) відвернення винним шкідливих наслідків проступку, добровільне відшкодування збитків або усунення заподіяної шкоди; 3) вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або при збігу тяжких особистих чи сімейних обставин; 4) вчинення правопорушення неповнолітнім; 5) вчинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року.

Обставинами, що обтяжують відповідальність за адміністративні правопорушення, визнаються:

1. Продовження протиправної поведінки, незважаючи на вимогу уповноважених на те осіб припинити її.
2. Повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню; вчинення правопорушення особою, яка раніше вчинила злочин.
3. Втягнення неповнолітнього в правопорушення
4. Вчинення правопорушення групою осіб.
5. Вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин;
6. Вчинення правопорушення у стані сп'яніння.

4. *Адміністративні стягнення та загальні правила їх накладення.*

Адміністративного стягнення - це заходи примусу, що застосовуються уповноваженими державними органами, як правило виконавчої влади, від імені держави до осіб, винних у скоєнні адміністративного правопорушення.

Систему адміністративних стягнень закріплено в ст.24 КУпАП, в якій їх перераховано з врахуванням зростання суворості:

- попередження (ст.26 КУпАП);
- штраф (ст.27 КУпАП);
- оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом правопорушення (ст.28 КУпАП);
- конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення (ст.29 КУпАП);
- позбавлення спеціального права, наданого даному громадянинуві (ст.30 КУпАП);
- громадські роботи (ст.31-1 КУпАП)
- виправні роботи (ст.31 КУпАП);
- адміністративний арешт (ст.32 КУпАП).

Питання для самоконтролю:

1. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності.
2. Співвідношення адміністративної відповідальності з іншими різновидами юридичної відповідальності.
3. Підстави адміністративної відповідальності та їх характеристика.
4. Поняття, ознаки адміністративного правопорушення (проступку).
5. Склад адміністративного правопорушення та характеристика його елементів.
6. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність.
7. Обставини, що пом'якшують, обтяжують адміністративну відповідальність.
8. Основні та додаткові адміністративні стягнення: їх характеристика.

Теми для доповідей :

1. Провадження по виконанню постанов про винесення попередження.
2. Провадження по виконанню постанов про накладення штрафу.
3. Провадження по виконанню постанови про конфіскацію предмета, грошей.
4. Провадження по виконанню постанови про позбавлення спеціального права.

Завдання:

1.Самостійно розглянути наступні теоретичні питання:

- 1.1. Основні правила накладення адміністративних стягнень.
- 1.2. Поняття, ознаки адміністративної деліктності
- 1.3. Основні положення провадження в справах про адміністративні правопорушення.

1. Дайте відповіді на наступні тестові запитання:

1. Різновид правової відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків) – це
 - а) матеріальна відповідальність;
 - б) кримінальна відповідальність;
 - в) адміністративна відповідальність.
2. Підставою для настання адміністративної відповідальності, як правило, виступає:
 - а) завдання майнової шкоди;
 - б) злочин;
 - в) адміністративний проступок.

3. Протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність – це...

- а) завдання майнової шкоди;
- б) злочин;
- в) адміністративний проступок.

4. Сукупність встановлених законом об'єктивних і суб'єктивних ознак, які характеризують діяння як адміністративне правопорушення – це...

- а) склад адміністративного проступку;
- б) поняття адміністративного проступку;
- в) ознаки адміністративного проступку.

5. Відповідальність спрямована на зміцнення дисципліни, попередження дисциплінарних проступків, виховання працівників у дусі розуміння свого обов'язку працювати з дотриманням правил внутрішнього розпорядку підприємства, установи (органу), - це...

- а) адміністративна відповідальність;
- б) дисциплінарна відповідальність;
- в) кримінальна відповідальність.

6. Виберіть ознаку, яка характерна для об'єктивної сторони адміністративного проступку:

- а) вина;
- б) мотив;
- в) протиправне діяння.

7. Сукупність зовнішніх ознак проступку, які визначають акт зовнішньої поведінки правопорушника, - це...

- а) об'єкт адміністративного проступку;
- б) об'єктивна сторона адміністративного проступку;
- в) суб'єкт адміністративного проступку.

8. Фізична, осудна особа, яка вчинила той чи інший адміністративний проступок – це...

- а) об'єкт адміністративного проступку;
- б) об'єктивна сторона адміністративного проступку;
- в) суб'єкт адміністративного проступку.

9. Внутрішній бік проступку, психічні процеси, які відбуваються в свідомості суб'єкта, що характеризують його волю, викривають думки, наміри – це...

- а) об'єкт адміністративного проступку;
- б) об'єктивна сторона адміністративного проступку;
- в) суб'єктивна сторона адміністративного проступку.

10. Виберіть ознаку, яка характерна для суб'єктивної сторони адміністративного проступку:

- а) вина;
- б) час вчинення проступку;
- в) місце вчинення проступку.

11. Дії правопорушника спрямовані на усунення небезпеки, яка загрожує державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, встановленому порядку управління, але за умов, якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунена іншими засобами і якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена – це

- а) крайня необхідність;
- б) необхідна оборона;
- в) виправданий ризик.

12. Дія, вчинена при захисті державного або громадського порядку, власності, прав і свобод громадян, встановленого порядку управління від протиправного посягання шляхом заподіяння особі, яка посягає шкоди, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони — явної невідповідності захисту характерові і суспільній небезпеці посягання – це...

- а) крайня необхідність;
- б) необхідна оборона;
- в) виправданий ризик.

13. Нездатність особи розуміти суспільне значення своїх дій, віддавати звіт у своїх діях чи керувати ними, що стало наслідком хворобливих змін її психіки – це...

- а) непрацездатність;
- б) неосудність;
- в) не кваліфікованість.

14. Продовження протиправної поведінки, незважаючи на вимогу уповноважених на те осіб припинити її – це...

- а) обставина, що пом'якшує відповідальність;
- б) обставина, що обтяжує відповідальність;
- в) не впливають обсяг відповідальності.

15. Щире розкаяння винного - це...

- а) обставина, що пом'якшує відповідальність;
- б) обставина, що обтяжує відповідальність;
- в) не впливають обсяг відповідальності.

16. Заходи примусу, що застосовуються уповноваженими державними органами, як правило виконавчої влади, від імені держави до осіб, винних у скоєнні адміністративного правопорушення, - це...

- а) адміністративний проступок;
- б) адміністративна відповідальність;
- в) адміністративне стягнення.

17. Найбільш поширений вид адміністративного стягнення майнового характеру – це...

- а) попередження;
- б) штраф;
- в) позбавлення спеціального права.

18. Адміністративне стягнення, яке спрямоване на інформування правопорушника, що його поведінка носить антигромадський характер і засуджується нормами адміністративного права, і що йому слід припинити вчинення подібних проступків, в протилежному випадку він буде притягнутий до більш суворого покарання – це...

- а) попередження;
- б) штраф;
- в) позбавлення спеціального права.

19. Адміністративне стягнення, яке полягає у виконанні особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, у вільний від роботи чи навчання час безплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначається органами місцевого самоврядування, - це...

- а) громадські роботи;
- б) виправні роботи;
- в) адміністративний арешт.

20. Найбільш суворий захід адміністративного стягнення, який застосовується у виключних випадках. - це...

- а) громадські роботи;
- б) виправні роботи;
- в) адміністративний арешт.

2. Завдання на перерахування:

- органи адміністративної відповідальності;
- функції адміністративної відповідальності;
- підстави адміністративної відповідальності;
- суб'єкти, уповноважені визначати засади адміністративної відповідальності;
- обставини, що звільняють від адміністративної відповідальності;

- обставини, що пом'якшують адміністративну відповідальність
- обставини, що обтяжують адміністративну відповідальність;
- органи адміністративного правопорушення (проступку);
- елементи складу адміністративного правопорушення(проступку);
- обов'язкові ознаки об'єктивної сторони адміністративного проступку;
- факультативні ознаки об'єктивної сторони адміністративного проступку;
- факультативні ознаки суб'єктивної сторони адміністративного проступку;
- характерні риси адміністративних стягнень;
- основні адміністративні стягнення;
- додаткові адміністративні стягнення;
- спеціальні суб'єкти адміністративної відповідальності;
- заходи впливу, що застосовуються за вчинення адміністративних проступків до неповнолітніх у віці від 16 до 18 років;
- основні правила накладення адміністративних стягнень;
- функції адміністративної деліктології;
- ознаки адміністративної деліктності.

3. Завдання на порівняння:

- адміністративна і кримінальна відповідальність;
- адміністративна і дисциплінарна відповідальність;
- адміністративна і суспільно-правова відповідальність;
- адміністративний проступок і злочин;
- адміністративний проступок і цивільно-правовий делікт;
- адміністративний проступок і дисциплінарний проступок
- умисел і необережність;
- протиправна дія і бездіяльність;
- прямий і непрямий умисел;
- крайня необхідність і необхідна оборона;
- основні та факультативні ознаки складу адміністративного правопорушення;
- основні та додаткові адміністративні стягнення;
- конфіскація і оплатне вилучення предмета;
- адміністративний штраф і кримінальний штраф;
- виправні роботи як вид адміністративного стягнення і кримінального покарання;
- виправні роботи як вид адміністративного стягнення і примусову працю;
- виправні роботи як вид адміністративного стягнення і громадські роботи як вид кримінального покарання;
- адміністративна деліктологія і адміністративна деліктність;
- адміністративна деліктологія і криминологія.

4. Продовжить думку:

- Крайня необхідність – це обставина, що ...
- Суспільна шкідливість адміністративного правопорушення – це ...
- Факультативні ознаки об'єктивної сторони адміністративного правопорушення – це ...
- Система адміністративних стягнень закріплена у ст. ... КпАП України.
- Конфіскація – це ...
- При накладенні адміністративних стягнень враховується ...
- Якщо особа вчинила кілька адміністративних правопорушень, справи про які розглядаються одним і тим самим органом (посадовою особою), стягнення накладаються ...
- ...
- Адміністративне видворення застосовується ...

Мотив і мета – ... ознаки суб'єктивної сторони. адміністративного правопорушення.

Осудність – це ...

5. Заповніть таблицю:

Склад адміністративного правопорушення			
Суб'єкт	Об'єктивна сторона

6. Заповніть таблицю:

Адміністративна відповідальність	Адміністративне правопорушення	Адміністративне стягнення

Практичне заняття № 16

Тема 11. Законність та дисципліна у сфері державного управління

Час: 2 години

Мета заняття: формування знань про законність та дисципліну у сфері державного управління.

План

1. Загальне поняття законності та дисципліни в державному управлінні
2. Контроль та нагляд як способи забезпечення законності та дисципліни в державному управлінні
3. Законодавче забезпечення діяльності органів публічної влади

Освоїти термінологічні дефініції: законність, державна дисципліна, контроль, нагляд, громадський контроль, парламентський контроль, адміністративний контроль, судовий контроль, нагляд органів прокуратури, демократія.

Рекомендована література: 1, 9, 11, 12, 13

Методичні рекомендації:

1. Загальне поняття законності та дисципліни в державному управлінні

Законність – правовий режим точного та неухильного виконання законів і відповідних їм інших нормативно-правових актів органами держави, посадовими особами, громадянами та громадськими організаціями.

Законність у діяльності державного апарату виявляється в наступному:

- всі рішення, що приймаються державними органами, повинні відповідати чинному законодавству;
- рішення, що приймаються державним органом, не повинні виходити за межі повноважень цього органу, тобто можуть прийматися лише з питань, віднесених до його компетенції;
- усі рішення державних органів приймаються в такому порядку і таких

формах, які відповідають нормативним приписам;

– взаємовідносини державних органів з недержавними структурами, громадянами та їх об'єднаннями, а також іншими громадськими формуваннями здійснюються в межах взаємних прав та обов'язків, визначених законодавством.

Дисципліна – чітко встановлений порядок, дотримання якого є обов'язковим для всіх членів будь-якого колективу.

2. Контроль та нагляд як способи забезпечення законності та дисципліни в державному управлінні

Контроль – складова (елемент) управління, що забезпечує систематичну перевірку виконання законів та інших нормативно-правових актів, дотримання дисципліни та правопорядку і полягає у втручанні контролюючих органів в оперативну діяльність підконтрольних органів, у виданні обов'язкових для виконання вказівок, припиненні, зміні чи скасуванні актів управління, вжитті заходів примусу щодо підконтрольних органів.

Сутність контролю полягає у спостереженні за функціонуванням відповідного підконтрольного об'єкта, в одержанні об'єктивної і достовірної інформації про стан законності й дисципліни з метою своєчасного вжиття заходів щодо запобігання й усунення порушень законності і дисципліни та притягнення порушників до відповідальності.

Види державного контролю:

Залежно від змісту:

- *загальний* (охоплює всю діяльність підконтрольних об'єктів);
- *спеціальний* (здійснюється з конкретного питання, напрямку діяльності підконтрольного об'єкта, наприклад перевірки виконання конкретного управлінського рішення).

Залежно від суб'єкта контролю, обсягу та характеру повноважень державних органів:

- *контроль, здійснюваний органами представницької влади;*
- *контроль, здійснюваний органами виконавчої влади (загальної, міжгалузевої та внутрішньовідомчої компетенції);*
- *контроль Президента;*
- *контроль органів законодавчої влади;*
- *судовий контроль.*

Нагляд як спосіб забезпечення законності полягає в постійному, систематичному спостереженні спеціальними державними органами за діяльністю не підлеглих їм органів або осіб з метою виявлення порушень законності.

Основні риси нагляду:

- органи нагляду здійснюють свої функції та повноваження стосовно тих об'єктів, що їм організаційно не підлеглі;
- метою нагляду є виявлення та попередження правопорушень, усунення їх наслідків та притягнення винних до відповідальності.

3. Законодавче забезпечення діяльності органів публічної влади

У системі нормативно-правових актів, що визначають організацію роботи органів публічної влади, можна виділити декілька рівнів залежно від їх юридичної сили, змісту, дії у просторі та за колом осіб:

1. Конституція (Основний Закон) України – нормативний акт вищої юридичної сили, політико-правовий за своєю природою, що визначає найбільш важливі аспекти

державного і суспільного ладу, у тому числі закріплює систему органів державної влади і місцевого самоврядування, форми народовладдя, принципи організації та діяльності органів публічної влади, функції та компетенцію вищих органів державної влади.

2. Закони України, що визначають організацію роботи органів публічної влади:

а) виборче законодавство, зокрема, закони "Про Центральну виборчу комісію", "Про вибори Президента України", "Про вибори народних депутатів України", "Про вибори депутатів місцевих рад і сільських, селищних, міських голів" тощо;

б) законодавство, що визначає загальний правовий статус органів публічної влади, їх структурних підрозділів та посадових осіб, зокрема, закони "Про статус народного депутата України", "Про державну службу", "Про комітети Верховної Ради України", "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини", "Про Конституційний Суд України", "Про місцеві державні адміністрації", "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів", "Про Раду національної безпеки і оборони України";

в) законодавство, що визначає окремі аспекти організації роботи органів публічної влади, зокрема, Регламент Верховної Ради України, закони "Про тимчасове виконання обов'язків посадових осіб, яких призначає на посаду за згодою Верховної Ради України Президент України або Верховна Рада України за поданням Президента України", "Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації", "Про державну охорону органів державної влади і посадових осіб", "Про власність", "Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності" та ін.

3. Підзаконні нормативні акти, що визначають статус і порядок роботи органів публічної влади та їх структурних підрозділів:

а) укази Президента України, зокрема "Питання Адміністрації Президента України", "Про заходи щодо вдосконалення організації контролю за виконанням актів та доручень Президента України", "Про затвердження Положення про порядок роботи з законопроектами та іншими документами, що вносяться Президентом України на розгляд Верховної Ради України", "Про затвердження Положення про Адміністрацію Президента України" та ін.;

б) постанови Кабінету Міністрів України, серед яких "Про затвердження Тимчасового регламенту Кабінету Міністрів України", "Про урядові комітети", "Про Порядок складення, розгляду, затвердження та основні вимоги щодо виконання кошторисів доходів і видатків бюджетних установ та організацій", "Про затвердження Типового положення про урядовий орган державного управління" та ін.;

в) акти центральних органів виконавчої влади, що регламентують організаційні питання внутрішньовідомчого та міжвідомчого характеру.;

г) акти місцевих органів публічної влади, наприклад, регламенти місцевих рад та місцевих державних адміністрацій, положення про структурні підрозділи виконкомів місцевих рад, положення про відділи та управління місцевих державних адміністрацій та ін.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняття законності та дисципліни в державному управлінні.

2. Дайте визначення контролю в державному управлінні.

3. Назвіть акти прокурорського реагування, які використовуються у процесі здійснення нагляду за дотриманням законності та дисципліни у сфері державного управління.

4. Назвіть основні нормативно-правові акти, які складають правову основу діяльності органів публічної влади.

Теми для доповідей :

1. Судовий контроль.
2. Громадський контроль.

Завдання:

1. Самостійно розглянути наступні теоретичні питання:

- 1.1. Прокурорський нагляд за законністю і дисципліною в державному управлінні.

1. Дайте відповіді на наступні тестові запитання:

1. Правовий режим точного та неухильного виконання законів і відповідних їм інших нормативно-правових актів органами держави, посадовими особами, громадянами та громадськими організаціями, - це...
 - а) законність;
 - б) правопорядок;
 - в) дисципліна.
2. Чітко встановлений порядок, дотримання якого є обов'язковим для всіх членів будь-якого колективу, - це.....
 - а) законність;
 - б) правопорядок;
 - в) дисципліна.
3. Що не належить до проявів законності:
 - а) усі рішення державних органів приймаються в такому порядку і таких формах, які відповідають нормативним приписам;
 - б) всі рішення, що приймаються державними органами, повинні відповідати чинному законодавству;
 - в) рішення, які приймаються державними органами повинні відповідати традиціям суспільства.
4. Наявність економічних умов, розвинута політична система, дієвий механізм соціального захисту населення, науково обґрунтована та розвинута правова система, механізм примусу, що функціонує в межах закону, ефективна система контролю та нагляду за законністю, - це...
 - а) гарантії реалізації законності;
 - б) прояв законності;
 - в) прояв дисципліни.
5. Що не є способом забезпечення законності і дисципліни в державному управлінні:
 - а) проведення контролю;
 - б) здійснення нагляду;
 - в) послаблення контролю.
6. Складова (елемент) управління, що забезпечує систематичну перевірку виконання законів та інших нормативно-правових актів, дотримання дисципліни та правопорядку і полягає у втручанні контролюючих органів в оперативну діяльність підконтрольних органів, у виданні обов'язкових для виконання вказівок, припиненні, зміні чи скасуванні актів управління, вжитті заходів примусу щодо підконтрольних органів, - це...
 - а) контроль;
 - б) нагляд;
 - в) конфіскація.
7. Спосіб забезпечення законності полягає в постійному, систематичному спостереженні спеціальними державними органами за діяльністю не підлеглих їм органів або осіб з метою виявлення порушень законності, - це...
 - а) контроль;
 - б) нагляд;
 - в) конфіскація.
8. Залежно від змісту державний контроль поділяється на:

- а) контроль, здійснюваний органами представницької влади, контроль, здійснюваний органами виконавчої влади, контроль Президента;
- б) загальний, спеціальний;
- в) зовнішній, внутрішній.
9. Залежно від суб'єкта контролю, обсягу та характеру повноважень державних органів державний контроль поділяється на:
- а) контроль, здійснюваний органами представницької влади, контроль, здійснюваний органами виконавчої влади, контроль Президента;
- б) загальний, спеціальний;
- в) зовнішній, внутрішній.
10. Контроль, який здійснюється з конкретного питання, напрямку діяльності підконтрольного об'єкта, наприклад перевірки виконання конкретного управлінського рішення, - це...
- а) загальний контроль;
- б) спеціальний контроль;
- в) особливий контроль.
11. Оберіть з нижчеперерахованих нормативно-правових актів той, що має вищу юридичну силу:
- а) ЗУ «Про державну службу»;
- б) постанова КМУ «Про затвердження Типового положення про урядовий орган державного управління»;
- в) Указ Президента «Про заходи щодо вдосконалення організації контролю за виконанням актів та доручень Президента України».
12. Оберіть з нижчеперерахованих нормативно-правових актів той, що має вищу юридичну силу:
- а) ЗУ «Про державну службу»;
- б) постанова КМУ «Про затвердження Типового положення про урядовий орган державного управління»;
- в) Конституція України.
13. Оберіть з нижчеперерахованих нормативно-правових актів той, що має найнижчу юридичну силу:
- а) ЗУ «Про державну службу»;
- б) постанова КМУ «Про затвердження Типового положення про урядовий орган державного управління»;
- в) акти центральних органів виконавчої влади.
14. Акти, прийняття яких спрямоване на забезпечення однакового вирішення найбільш складних організаційних питань, досягнення злагодженості в діях однорідних ланок публічної влади, недопущення волюнтаризму та суб'єктивізму в діях посадових осіб – називаються:
- а) спеціальні нормативні акти;
- б) загальні нормативні акти;
- в) типові нормативні акти.
15. Під правовою основою організації й діяльності органів публічної влади розуміють:
- а) систему нормативних актів;
- б) функції державної влади;
- в) основні права та обов'язки державних службовців.

2. Завдання на перерахування:

- характерні особливості законності;
- способи забезпечення законності і дисципліни;
- види державного контролю;

- види державного контролю залежно від суб'єкта контролю, обсягу та характеру повноважень державних органів;
- основні риси нагляду;
- система нормативно-правових актів, що визначають організацію роботи органів публічної влади.

3. Завдання на порівняння:

- законність і дисципліна;
- контрольні нагляд;
- парламентський і судовий контроль;
- нагляд органів прокуратури і громадський контроль;
- закони і укази;
- закони і підзаконні нормативно-правові акти.

4. Продовжить думку:

Законність – ...

Дисципліна – це ...

Контроль – це ...

Нагляд – це ...

Державний контроль буває наступних видів...

До основних рис нагляду належить...

5. Заповніть таблицю:

Законність	Дисципліна	Контроль	Нагляд

6. Заповніть таблицю:

Парламентський контроль	Прокурорський контроль	Судовий контроль

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Критерії оцінювання підготовки, виконання та захисту практичного заняття при максимальній оцінці в 3 бали:

3 бали - опрацьовано теоретичний матеріал, надані відповіді на контрольні питання, відповідь за темою заняття повна та аргументована, студент дає відповіді на додаткові запитання, виконані всі завдання з теми.

2 бали - опрацьовано теоретичний матеріал, надані відповіді на контрольні питання, відповідь за темою заняття повна та аргументована, але зустрічаються неточності, нелогічність викладу матеріалу та пояснень явищ, завдання з теми виконані не в повному обсязі.

1 бал - опрацьовано теоретичний матеріал, не в повному обсязі надані відповіді на контрольні питання, відповідь неповна або частково вірна, завдання з теми виконані частково.

0-0,5 балів – теоретичний матеріал майже не опрацьовано, відповіді на контрольні питання частково вірні, завдання з теми практично не виконані.

Критерії оцінювання підготовки, виконання та захисту практичного заняття при максимальній оцінці в 2 бали:

2 бали - опрацьовано теоретичний матеріал, надані відповіді на контрольні питання, відповідь за темою заняття повна та аргументована, студент дає відповіді на додаткові запитання, виконані всі завдання з теми.

1,5 бали - опрацьовано теоретичний матеріал, надані відповіді на контрольні питання, відповідь за темою заняття повна та аргументована, але зустрічаються неточності, нелогічність викладу матеріалу та пояснень явищ, завдання з теми виконані не в повному обсязі.

1 бал - опрацьовано теоретичний матеріал, не в повному обсязі надані відповіді на контрольні питання, відповідь неповна або частково вірна, завдання з теми виконані частково.

0-0,5 балів – теоретичний матеріал майже не опрацьовано, відповіді на контрольні питання частково вірні, завдання з теми практично не виконані.

Переведення балів у традиційні оцінки та оцінки ECTS

Бали	За шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		залік	
90–100	A	зараховано	
75–89	B	зараховано	
	C		
60–74	D	зараховано	
	E		
35–59	FX	не зараховано	
1–34	F	не зараховано	

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Конституція України: Закон України від 28. 06. 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. (зі змінами).
2. Кодекс адміністративного судочинства України. Відомості Верховної Ради України. 2005 № 35 - 36, № 37. (зі змінами та доповненнями).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. додаток до № 51 (зі змінами та доповненнями).
4. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 № 794-VII. Голос України від від 01.03.2014 № 39. Спецвипуск
5. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 р. Голос України від 09.04.2011 р., №65.
6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року. Відомості Верховної Ради України. - 1997. - №24 (зі змінами).
7. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999р. Урядовий кур'єр. -15 травня 1999р.(зі змінами).
8. Закон України «Про державну службу» від 17 листопада 2011. Урядовий кур'єр від 17.01.2012р., № 8. (набере чинності з 01.01.2015 р.).
9. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. Голос України

від 25.10.2014р., № 206 (введення в дію відбудеться 26.04.2015 р.).

10. Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР «Про звернення громадян».

11. Адміністративне право : підручник. НУ "ЮАУ ім. Ярослава Мудрого"; за заг. ред.: Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, В. В. Зуй. 2-ге вид., переробл. та допов. Х. : Право, 2015. 656 с.

12. Адміністративне право : підручник. Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін.; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. Х. : Право, 2015. 624 с.

Допоміжна

13. Адміністративне право України: Академічний курс [Текст] : Т. 1. Загальна частина. ред. кол. : В. Б. Авер'янов (голова). К.: Юрид. думка, 2005. 624 с.

14. Адміністративне право України: Академічний курс [Текст]: підручник : у 2 т. Т. 2: Особлива частина. К. : Юрид. думка, 2009. 600 с.

15. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право / Авер'янов В.Б., Дерезь В.А., Школик А.М. та ін., За заг. ред. Авер'янова В.Б. К.: Юстініан, 2007. 288с.

16. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики. За заг. ред. В.Б. Авер'янова. К.: Факт, 2003. 384с.

17. Державне управління: теорія і практика [Текст]. К., 1998. 432 с.

18. Загальна теорія держави і права: Навч. посібник. За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченко, О.В. Петришина. К., 2008.

19. Загальна теорія держави і права: Навч. посібник. За ред. В.В. Копейчикова. К.: Юрінком Інтер, 2010.

20. Конституційне право України: підр. для студ. вищ. навч. закл. За ред. В.П. Колісника та Ю.Г. Барабаша. Х.: Право, 2008. 416 с.

21. Погорілко В. Ф. Конституційне право України: підручник [рекомендовано МОН України]. В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України (Київ), Міністерство внутрішніх справ України (Київ), Національна академія внутрішніх справ (Київ). К., 2011. 532 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Освітній портал ТДАТУ <http://op.tsatu.edu.ua/login/index.php>
2. Наукова бібліотека ТДАТУ <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/>
3. Методичний кабінет кафедри публічного управління, адміністрування та права.

Internet:

Інформаційний пакет з дисципліни розміщений на Веб-сайті курсу

<http://op.tsatu.edu.ua/course/view.php?id=79>

<http://tamika-2000.narod.ru> - Твій правовий сайт

<http://www.farlep.net/~veritas> Спільнота юристів України

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/b1> - Відомості Верховної Ради України